

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Кафедра української мови

ЗАТВЕРДЖЕНО
Проректор
з науково-методичної та
навчальної роботи
О.Б. Жильцов
_____ 2015 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА
МОРФОЛОГІЯ

Напрямок підготовки 6.020303
Філологія (українська мова і література)

Київ 2015

Робоча програма дисципліни «Сучасна українська літературна мова»,
Морфологія для студентів за напрямом підготовки 6.020303 Філологія
(українська мова і література), галузі знань 0203 Гуманітарні науки. —
2015 року — 115 с.

Розробник — **Дика Наталія Михайлівна**, доцент кафедри української
мови, кандидат педагогічних наук, доцент.

Схвалено на засіданні кафедри української мови, протокол № 1 від
«2» вересня 2015 р.

Завідувач кафедри

С.О. Караман

*Структура програми типова, години відповідають робочому навчальному
плану.*

Заступник директора
Гуманітарного інституту
з науково-методичної та навчальної роботи
" " " 2015 р.

О. В. Єременко

© Дика, 2015 рік
© КУБГ, 2015 рік

УДК 81'373 (076) + 2'367

ББК 74.580

Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Програма навчальної дисципліни. — К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015.—115 с.

Укладач: **Дика Наталія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови.

Рецензенти:

Караман Станіслав Олександрович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка,

Лахно Наталія Валентинівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

ББК 74.580

© КУБГ, 2015 р.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка

Структура програми навчальної дисципліни

I. Опис предмета навчальної дисципліни

II. Тематичне планування навчальної дисципліни

III. Програма

Змістовий модуль I. Морфологія української мови

Змістовий модуль II. Числівник. Займенник.

Змістовий модуль III. Дієслово. Дієприслівник. Дієприкметник.

Змістовий модуль IV. Прислівник. Службові частини мови

Змістовий модуль V. Сполучник. Частка. Вигук.

Змістовий модуль VI. Модальні слова (модальник), станівник.

IV Навчально-методична карта дисципліни

«Сучасна українська мова». Морфологія

V. Плани практичних та лабораторних занять

VI. Завдання для самостійної роботи

Карта самостійної роботи бакалавра

VIII. Індивідуальна науково-дослідна робота (навчальний проект)

VII. Система поточного та підсумкового контролю

IX. Методи навчання

X. Методичне забезпечення курсу

XI. Питання до екзамену

XII. Рекомендована література

Пояснювальна записка

Дисципліна «Сучасна українська літературна мова» (Морфологія) є складовою курсу сучасної української літературної мови, викладається для студентів денної форми навчання, напряму підготовки 6.020303 *Філологія (українська мова і література)*.

Робоча навчальна програма є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою української мови на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для названої спеціальності.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання.

Названа дисципліна посідає важливе місце в підготовці українського філолога.

Основною **метою** курсу «Сучасна українська літературна мова» (Морфологія) постає формування у студентів-філологів систематизованих наукових знань про основні закономірності морфологічної системи української мови, традиційні й нові підходи щодо класифікації частин мови.

У систему лінгвістичної підготовки студентів входять лекції, практичні заняття, самостійна робота та розробка навчального проекту.

Лекційний курс передбачає висвітлення основних теоретичних питань, а проведення практичних занять має на меті:

1) опрацювання теоретичного матеріалу відповідної теми; для цього подано питання і список літератури — основної, для конспектування, додаткової;

2) вироблення практичних навичок аналізу морфологічних явищ, морфемного складу слова та особливостей словотворення.

Робоча програма орієнтована також на організацію самостійної проблемно-пошукової роботи студентів. Для цього запропоновано контрольні- тренувальні й підсумково-тренувальні завдання, що передбачають формування відповідних навичок та умінь.

Поточний контроль здійснюється шляхом опитування студентів на практичних заняттях, колоквіумах, під час виконання різних видів практичних завдань, а також контрольних робіт, які виконуються після вивчення кожного змістового модуля. Дисципліна «Сучасна українська літературна мова» (Морфологія) передбачає складання іспиту в V семестрі, залік – VI семестр.

Після вивчення курсу, студенти повинні **знати**:

- предмет, завдання й місце морфології української мови;
- головні ідеї провідних українських і зарубіжних граматистів;
- аспекти й методи дослідження морфології української мови;
- основні закономірності морфологічної системи української мови;
- відомості з історії формування частин мови та з історії лінгвістичного вчення;
- проблемні питання морфології;
- морфологічні одиниці й типи морфологічних категорій;
- функції морфологічних одиниць і категорій;
- взаємозв'язки морфології, синтаксису і словотвору.

Студенти повинні **вміти**:

- аналізувати наукові праці з граматики (морфології та синтаксису);
- висвітлювати основні закономірності морфологічної системи української мови;

- аналізувати на рівні сучасних наукових досягнень категоріальне значення, морфологічні категорії, синтаксичні властивості і суфікси частин мови;
- встановлювати парадигматичні та синтагматичні зв'язки слів;
- визначати морфологічні та синтаксичні властивості самостійних частин мови;
- розрізняти особливості лексичного і граматичного значення службових частин мови;
- обґрунтовувати перехідні явища в системі частин мови;
- виконувати морфологічний аналіз різних частин мови.

Методика організації роботи під час вивчення цього курсу складається з двох взаємопов'язаних частин: роботи викладача й роботи студента.

Форми роботи викладача такі:

- 1) організація і проведення лекційних і практичних занять;
- 2) контроль за опрацюванням наукової літератури;
- 3) організація і проведення тестування;
- 4) консультування студентів;
- 5) проведення контрольних робіт;
- 6) організація і проведення іспиту/заліку.

Формами роботи студента є:

- 1) опрацювання теоретичного матеріалу;
- 2) читання і конспектування наукової літератури;
- 3) підготовка до практичних занять, колоквиумів, контрольних робіт;
- 4) складання тестових завдань, таблиць, схем;
- 5) підготовка до іспиту.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. Опис предмета навчальної діяльності

Предмет: предметом вивчення даної дисципліни є морфологічні одиниці й типи морфологічних категорій, функції морфологічних одиниць і категорій, взаємозв'язки морфології, синтаксису і словотвору, відомості з історії формування частин мови та з історії лінгвістичного вчення.

Курс:	Напря́м, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 6 Змістові модулі: 5</p> <p>Загальний обсяг дисципліни (години): 216</p> <p>Тижневих годин: 3</p> <p>V семестр-108 год</p> <p>VI семестр-108 год</p> <p><i>Курсова робота (Сучасна українська літературна мова): (36 годин)</i></p>	<p style="text-align: center;">Галузь знань</p> <p style="text-align: center;">0203 Гуманітарні науки</p> <p style="text-align: center;">Шифр та назва напрямку підготовки: 6.020303 Філологія (українська мова і література)</p> <p style="text-align: center;">Освітньо-кваліфікаційний рівень "бакалавр"</p>	<p>Нормативна Рік підготовки: 3 Семестр: V, VI</p> <p>Аудиторні заняття <i>Лекції (14 годин – V семестр; 14 годин – VI семестр)</i></p> <p>Практичні заняття: (14годин – V семестр; 14 годин – VI семестр)</p> <p>Лабораторні заняття: (8 годин - V семестр; 8 годин- VI семестр)</p> <p>Самостійна робота: (32 годин – V семестр; 32 годин – VI семестр)</p> <p>Модульний контроль: (по 4 годин в кожному семестрі)</p> <p>Вид контролю: V семестр екзамен –; VI семестр-залік.</p>

II. Тематичне планування навчальної дисципліни

Назви теоретичних розділів	Кількість годин у V семестрі, відведених на:						
	Разом	Аудиторних	Лекції	Практичні (лабораторні) заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Тижні
<u>Модуль I. Морфологія української мови</u>							
1. <i>Морфологія. Предмет морфології. Граматичне значення слова та його структура.</i>	4	4	2	2			I-III
2. <i>Загальна характеристика іменника як частини мови. Особливості відмінювання іменників</i>	14	6	2	2/2	8	Р	IV-V
3. <i>Загальна характеристика прикметника як частини мови</i>	12	6	2	2/2	6		VI-VII
Разом	30	16	6	6/4	14		I-VII
<u>Модуль II. Числівник. Займенник.</u>							

4. Числівник. <i>Семантична основа числівника. Загальна характеристика займенника як частини мови</i>	22	12				2	VIII-X
Разом	22	12	4	4/2	10	2	VIII-X
<u>Модуль III. Дієслово. Дієприслівник. Дієприкметник.</u>							
6. Дієслово. <i>Значення і граматичні ознаки дієслова. Дієприкметник, дієприслівник – дієслівні форми</i>	20	12				2	XI-XIII
Разом	20	12	4	4/2	8	2	XI-XIII
Семестровий контроль	ЕКЗАМЕН						
Разом за навчальним планом	72	40	14	Практичні: 14. Лаб.:8 .	32	4	XIII

Назви теоретичних розділів	Кількість годин у VI семестрі, відведених на:						
	Разом	Аудиторних	Лекції	Практичні (лабораторні) заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Тижні
Модуль IV. Прислівник. Службові частини мови							
1. Прислівник. Частиномовна характеристика прислівника	18	10	4	4/2	8		I-III
2. Загальна характеристика службових частин мови. Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника.	15	7	2	2/1	8	2	IV-VI
Разом	33	17	6	6/3	16	2	I-VI
Модуль V. Сполучник. Частка. Вигук. Модальні слова (модальник), станівник							

3. Сполучник. <i>Загальна характеристика сполучника як частини мови</i>	11	5	2	2/1	6		VII
4. Частки. <i>Проблема лінгвістичного статусу частки</i>	10	6	2	2/2	4		VIII
5. Проблема статусу вигуків. <i>Модальні слова (модальник), станівник</i>	18	12	4	4/2	6	2	IX
Разом	39	21	8	8/3	16	2	VII-IX
Семестровий контроль	ЗАЛІК						
<i>Курсова робота (Сучасна українська літературна мова): (36 годин)</i>							
Разом за навчальним планом	108	38	14	Практичні: 14. Лаб.: 8.	32	4	IX

III. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. МОРФОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Лекція 1. Морфологія. Предмет морфології. Граматичне значення слова та його структура. (2 год.)

Морфологія – об'єкт і предмет вивчення. Морфологічні одиниці. Слово, лексема, словоформа. Поняття граматичного слова. Парадигматичні та синтагматичні відношення в системі морфології. Частини мови і принципи їх класифікації. Система частин мови за В.Виноградовим.

Граматичне значення слова та його структура. Граматичні форми слів та способи вираження граматичних значень в українській мові.

Типові морфологічні парадигми. Поняття граматичної категорії. Типи граматичних категорій в українській мові.

Типи класифікацій словоформ за частинами мови. Критерії класифікації. Транспозиція словоформ у системі частин мови.

Лекція 2. Загальна характеристика іменника як частини мови. Особливості відмінювання іменників. (2 год.)

Загальна характеристика іменника. Лексико-граматичні розряди іменників. Іменники конкретні і абстрактні. Іменники загальні і власні. Іменники предметні і речовинні; збірні, одиничні. Морфологічні ознаки іменника. Категорії істот. Категорія роду. Граматичний і семантико-граматичний рід іменників. Класифікація іменників за родами. Категорія числа іменника. Категорія відмінка іменника.

Поділ іменників на відміни. Відмінювання іменників I, II, III, IV в. Особливості відмінювання іменників II в. твердою групи на -р, система закінчення іменників II в. Р. в. Особливості відмінювання множинних іменників. Невідмінювані іменники

української мови. Відмінюванні і невідмінюванні аббревіатури. Особливості відмінювання топонімів.

Лекція 3. Загальна характеристика прикметника як частини мови. (2год.)

Прикметник. Частиномовна характеристика. Характер граматичних категорій прикметника. Значиннево – граматичні розряди прикметників: якісні, відносні, присвійні, проміжні розряди. Особливості морфології якісних і відносних прикметників. Творення ступенів порівняння якісних прикметників. Ступені якості. Форми суб'єктивної оцінки. Система словозміни прикметника.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ЧИСЛІВНИК. ЗАЙМЕННИК.

Лекція 4. Числівник. Семантична основа числівника (2год.)

Числівник, частиномовні ознаки. Історія формування числівника. Парадигматика числівника. Особливості синтаксичних зв'язків числівника з іменником.

Загальна характеристика займенника як частини мови. (2год.)

Значення займенника як частини мови. Морфологічні категорії займенника. Синтаксичні властивості займенників. Розряди займенників за значенням. Класифікація займенників за співвідношенням з іншими частинами мови (узагальнено-предметні (співвідносні з іменниками), узагальнено-якісні (співвідносні з прикметниками), узагальнено-кількісні (співвідносні із числівниками)).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Дієслово. Дієприкметник. Дієприслівник.

Лекція 5. Дієслово. Значення і граматичні ознаки дієслова. Дієприкметник, дієприслівник – дієслівні форми. (4год.)

Значення дієслова як частини мови, його граматичні ознаки та синтаксична роль. Роль інфінітива у створенні стилістичних відтінків висловлення (раптовості, повторюваності, категоричності, наказу). Види дієслів, творення видових форм. Одно- та двовидові дієслова. Перехідні та неперехідні дієслова. Стан дієслова (активний, пасивний, зворотно-середній). Число та особа дієслова. Стилістичні

функції вживання форм числа та особи. Способи дієслова. Час дієслова (теперішній, минулий, майбутній, давноминулий). Теперішній час. Дієвідмінювання дієслів. Дві основи дієслова. Особові форми теперішнього часу. I та II дієвідміни. Майбутній час. Форми майбутнього часу. Минулий час. Родові ознаки в дієсловах минулого часу. Вживання форм одного часу у значенні інших. Стилiстичні властивості часу дієслів. Способи творення дієслів.

Дієприкметник як форма дієслова. Дієприкметники активні і пасивні, теперішнього і минулого часу. Творення дієприкметників. Дієприслівник, склад і творення. Дієслівні форми на -но, -то.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. ПРИСЛІВНИК. СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ

Лекція 1. Прислівник. Частиномовна характеристика прислівника. (4год.)

Походження та історія вивчення прислівника. Значення прислівника як частини мови, його синтаксична роль. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння якісних прислівників, їх творення і правопис.

Лекція 2. Загальна характеристика службових частин мови. Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника. (2год.)

Особливості лексичного і граматичного значення службових частин мови. Спільні ознаки службових частин мови. Частиномовний статус службових частин мови. Історія дослідження службових частин мови.

Основні підходи до визначення статусу прийменника. Загальне поняття про прийменник як частину мови. Класифікація прийменників за походженням. Класифікація прийменників за значенням. Морфологічні властивості. Історія формування прийменників.

Прийменники, що передають відношення мети, відповідності; причинові, часові, просторові, допустові, об'єктні відношення. Прийменникові конструкції російської мови та їх українські відповідники. Особливості вживання прийменників із повнозначними частинами мови. Перехід у прийменники слів інших частин мови.

Правопис прийменників. Редагування текстів із випадками неправильного використання прийменникових конструкцій.

МОДУЛЬ V. СПОЛУЧНИК. ЧАСТКА. ВИГУК. МОДАЛЬНІ СЛОВА МОДАЛЬНИК, СТАНІВНИК

**Лекція 3. Сполучник. Загальна характеристика сполучника як частини мови.
(2год.)**

Загальне поняття про сполучник як частину мови. Походження та історія формування. Роль сполучників у мові. Класифікація сполучників за структурою та значенням. Правопис сполучників.

Лекція 4. Частки. Проблема лінгвістичного статусу часток. (2год.)

Загальна характеристика часток як частин мови. Історія формування. Класифікація часток за твірною базою, за структурою, за функцією. Особливості правопису.

**Лекція 5. Проблема статусу вигуків. Модальні слова (модальник), станівник.
(4год.)**

Загальна характеристика вигуків як частини мови. Історія формування. Граматичні особливості. Класифікація вигуків за семантикою, будовою, походження. Звуконаслідувальні слова. Розділові знаки при вигуках. Правопис різних видів вигуків та звуконаслідувальних слів. Загальна характеристика модальника. Історія формування. Семантичні розряди. Морфологічні, синтаксичні властивості. Частиномовний статус модальника.

V. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

V. СЕМЕСТР

Практичне заняття 1

ТЕМА: Граматика. Поняття про граматику. Морфологія як розділ граматики

План

1. Граматика української мови як учення про її морфологічну і синтаксичну будову, про структуру українського слова, про систему словоформ, про будову і типи словосполучень і речень.
2. Основні граматичні поняття: граматичне значення, граматична форма, граматична категорія.
3. Граматична форма слова. Синтетичні та аналітичні форми слів в українській мові.
4. Граматична категорія. Морфологічні і синтаксичні категорії, лексико-граматичні категорії.
5. Об'єкт і предмет морфології.
6. Частини мови і принципи їх класифікації.
7. Система частин мови за В. Виноградовим.
8. Проблема поділу слів на частини мови у сучасному мовознавстві.

Рекомендована література:

а) основна

1. Гаркавець О.М. Про критерії поділу слів на частини мови // Українське мовознавство. – 1982. - № 10. – С. 15-20.
2. Гринчишин Д.Г. Субстантивації в українській мові. – К., 1965.
3. Доленко М.П. та ін. Сучасна українська мова. – К., 1987.

4. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. – К., 1984.
5. Леонова М.В. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. – К., 1983.
6. Муқан Г.М. Перехідні явища в системі частин мови //УМПШ. – 1976. – №11. – С. 15–22.
7. 7.Украинская грамматика. – К., 1986.

б) для самостійного конспектування

1. Вихованець 2002 – Вихованець І.Р. Морфологічні категорії? Словотвірні? Чи граматичні міжрівневі? // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. Василя Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. - С.13-18
2. Горпинич В.О. Морфологія української мови. – К.: Видавничий центр «Академія». 2004. - С. 9-27.
3. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища шк., 2000. – С. 420-430.
4. Сучасна українська літературна мова: Підручник для студентів вузів, які вивчають дисципліну «Сучасна українська літературна мова» / М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін., За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 400-415.
5. Сучасна українська літературна мова: Підручник для студентів філ. спец. вузів / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ. – 2-ге вид. – К.: Вища шк., 1997. – С. 480-493.

Практичне заняття 2

ТЕМА: Загальна характеристика іменника як частини мови. Лексико-семантичні розряди.

План

1. Загальна характеристика іменника.
2. Лексико-граматичні розряди іменників.
3. Іменники (конкретні і абстрактні; загальні і власні; предметні і речовинні; збірні і одиничні).
4. Граматичний і семантико-граматичний рід іменників.
5. Категорія числа іменників.
6. Категорія відмінка іменників. Система відмінків іменників. Семантика відмінків іменників.
7. Поділ іменників на відміни. Паридигма іменників I, II, III, IV відміни.
8. Особливості відмінювання іменників II в. твердою групи на –р.
9. Система закінчення іменників II в. Р.в.
10. Особливості відмінювання множинних іменників.
11. Невідмінювані іменники української мови.

Рекомендована література:

а) основна

1. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. – К., 2004.
2. Доленко М.Т. та інші. Сучасна українська мова. – К., 1987
3. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. – К., 1984.
4. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови. – Донецьк, 1996.
5. Леонова М.В. Сучасна українська мова. Морфологія. – К., 1983.
6. Сучасна українська літературна мова / за ред. М.Я Плющ – К., 2000.
7. Сучасна українська літературна мова / За ред. О. Пономарева. – К., 2001.

8. Матвіяс І.Г. Іменник в українській мові. – К., 1974.
9. Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова. Збірник вправ. – К., 1995, Впр. 192, 193.

б) для самостійного конспектування

1. Безпояско О.К., Городенська К. Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. – К., 1993. – С. 192-198.
2. Волох О.Т. та інші. Сучасна українська мова. – К., 1989. – С. 20-27.

Практичне заняття 3

ТЕМА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИКМЕТНИКА ЯК ЧАСТИНИ МОВИ

План

1. Значення прикметника, його граматичні ознаки, синтаксична роль.
2. Розряди прикметників за значенням.
3. Якісні прикметники, їх особливості, ступені порівняння.
4. Стилiстичні можливості ступенів порівняння прикметників (синоніміка простої і складеної форм вищого і найвищого ступенів).
5. Відносні прикметники, поділ їх на тематичні групи.
6. Присвійні прикметники. Перехід присвійних прикметників у відносні та якісні.
7. Повна і коротка форми прикметників. Стягнена і нестягнена форми.
8. Стилiстичні функції прикметникових форм (варіантність форм прикметників).
9. Відмінювання прикметників.
10. Перехід прикметників у іменники (субстантивація). Стилiстичні можливості субстантивації.
11. Відмінювання субстантивованих прикметників.

Рекомендована література:

а) основна

1. Арсірій А.Т. Відмінювання прикметників (лінгвістичні ігри) // УМЛШ. –1987. – №12.
2. Гринчишин Д.Г. Явище субстантивації в українській мові. —К., 1965.
3. Грищенко А.П. Прикметник у структурі словосполучення і речення // УМЛШ. – 1986. –№7. – С.39–45.
4. Задорожний В.Б. Становлення наголосу прикметників із суфіксом -к в українській літературній мові // УМЛШ. –1990. – №12. – С.59–62.
5. Іваницька Н.А., Слободинська Т.С. Повнозначні частини мови (Програмовані завдання для самостійної роботи) // УМЛШ. –1991. –№1.
6. Кадомцева Л.О., Білодід О.Г. До правопису складних прикметників і дієприкметників // УМЛШ. – 1962. – №1.
7. Сердюк Н.М., Сердюк М.Г. Вправи на складні випадки вживання деяких прикметників // УМЛШ. – 1989. – №7.
8. Фридрак В.Б. Веселкове різнобарв'я (прикметник – кольороназви) // УМЛШ. – 1991. – №10. – С.51–55.

б) для самостійного конспектування

1. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища шк., 2000. – С. 277-292.
2. Сучасна українська літературна мова: Підручник для студентів вузів, які вивчають дисципліну «Сучасна українська літературна мова» / М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін., За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 292-307.

3. Сучасна українська літературна мова: Підручник для студентів філ. спец. вузів / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ. – 2-ге вид. – К.: Вища шк., 1997. – С. 167-190.

Практичне заняття 4

ТЕМА: ЧИСЛІВНИК. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.

План

1. Значення числівника як частини мови.
2. Історія формування числівника.
3. Морфологічні ознаки і синтаксичні властивості числівників.
4. Розряди числівників за значенням і граматичними ознаками.
5. Кількісні числівники, розряди за значенням: власне кількісні, неозначено-кількісні, збірні, дробові.
6. Відмінювання та правопис кількісних числівників.
7. Зв'язок кількісних числівників з іменниками.
8. Порядкові числівники, їх відмінювання і правопис.
9. Стилiстичні особливості використання числівників: вживання іменників та прикметників із числівниками.

Практичне заняття 5

ТЕМА: ЗАЙМЕННИК. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1. Значення займенника як частини мови.
2. Морфологічні категорії займенника.
3. Синтаксичні властивості займенників.
4. Розряди займенників за значенням.

5. Класифікація займенників за співвідношенням з іншими частинами мови (узагальнено-предметні (співвідносні з іменниками), узагальнено-якісні (співвідносні з прикметниками), узагальнено-кількісні (співвідносні із числівниками)).
6. Стилiстичні особливості вживання займенників. Займенник і контекст. Правопис займенників (разом, окремо, через дефіс).
7. Проніміналізація – перехід слів інших частин мови у займенники.

Рекомендована література:

а) основна

1. Арполенко Г.П. та ін. Числівник української мови. — К., 1980.
2. Блик О.П. Структура числівників одинадцять, дев'ятнадцять, двадцять, тридцять у сучасній українській літературній мові // УМЛШ. — 1986. — №8.
3. Герасимчук В.А. Майже все про числівник. — К., 1995.
4. Гмир Г.С. З досвіду вивчення правопису числівників // УМЛШ. — 1971. — №2.
5. Івченко М.П. Числівники української мови. — К., 1975.
6. Павлович М.В. Синтаксичні зв'язки кількісних числівників // УМЛШ. — 1964. — №12.
7. Чабан С. Числівник (тести) // Дивослово. — 1997. — №10.
8. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. — С.134–140.

б) для самостійного конспектування

1. 1.Безпояско О.К., Городенська К. Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. — К., 1993. — С. 151-167.
2. 2.Волох О.Т. та інші. Сучасна українська мова. — К., 1989. — С. 65-69.

Практичне заняття 6-7

ТЕМА: Дієслово. Форми дієслова

План

1. Значення дієслова як частини мови, його граматичні ознаки та синтаксична роль.
2. Час дієслова (теперішній, минулий, майбутній, давноминулий).
3. Теперішній час. Дієвідмінювання дієслів. Дві основи дієслова.
4. Особові форми теперішнього часу. I та II дієвідміни.
5. Майбутній час. Форми майбутнього часу. Минулий час. Родові ознаки в дієсловах минулого часу.
6. Інфінітив, його ознаки, синтаксична роль.
7. Види дієслів, творення видових форм. Стан дієслова (активний, пасивний, зворотно-середній).
8. Безособові дієслова. Стилiстична роль безособових дієслів.
9. Способи дієслова. Вживання форм одного способу замість іншого (дійсний, умовний, наказовий).
10. Дієприкметник як форма дієслова. Дієприкметники активні і пасивні, теперішнього і минулого часу. Відмінювання та правописдієприкметників. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) і в іменники (субстантивація).
11. Дієприслівник як форма дієслова. Перехід дієприслівників у прислівники (адвербіалізація).

Рекомендована література:

а) основна

1. Арсірій А.Т. Відмінювання дієслів. Часи і способи дієслів // УМЛШ. – 1990. – №5.

2. Арсірій А.Т. Види дієслів (лінгвістичні ігри) // УМЛШ. – 1989. – №2.
3. Арсірій А.Т. Дієприкметник як особлива форма дієслова. Творення і правопис дієприкметників (лінгвістичні ігри) // УМЛШ. – 1991. – №12.
4. Арсірій А.Т. Дієслово як частина мови (лінгвістичні ігри) // УМЛШ. – 1989. – №1.
5. Арсірій А.Т. Перехідність дієслів. Керування (лінгвістичні ігри) // УМЛШ. – 1991. – №6.
6. Арсірій А.Т. Способи творення дієслів // УМЛШ. – 1991. – №10.
7. Іваницька Н.Л., Слободинська Т.С. Повнозначні частини мови (Програмовані завдання для самостійної роботи) // УМЛШ. – 1991. – №1.
8. Ключко М.І. Вивчення теми “Дієприкметниковий зворот” // УМЛШ. – 1985. – №8. – С.57–61.
9. Кучеренко І.К. Граматична характеристика дієприкметника і його місце в системі частин мови // Мовознавство. – 1967. – №4.
10. Передрій Г. Дієслово // Дивослово. – 1994. – №4. – С.43–47.
11. Русанівський В.М. Дієслово – рух, дія, образ. — К., 1977.
12. Сидоренко В.С. Вправи при вивченні дієприкметника // УМЛШ. – 1986. – №7. – С.58–65.
13. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. – С.145–165.

б) для самостійного конспектування

1. Безпояско О.К., Городенська К. Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. – К., 1993. – С. 217-220.
2. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. – К., 2004. – С. 224-232.
3. Волох О.Т. та інші. Сучасна українська мова. – К., 1989. – С. 80-85.

VI. СЕМЕСТР

Практичне заняття 1-2

ТЕМА: ПРИСЛІВНИК. ЧАСТИНОМОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИСЛІВНИКА

План

1. Значення прислівника як частини мови, його синтаксична роль.
2. Походження та історія вичення прислівників.
3. Розряди прислівників за значенням.
4. Ступені порівняння якісних прислівників, їх творення і правопис.
5. Способи творення прислівників, їх правопис.
6. Перехід інших частин мови у прислівники (адвербіалізація).
7. Вживання прислівників у ролі службових слів.

Рекомендована література

а) основна

1. Арсірій А. Прислівник. Способи творення прислівників (лінгвістичні ігри) // Дивослово. –1994. – №4. – С.58–60.
2. Біда С. Прислівник як частина мови // Дивослово. –1977. – №3.
3. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. — К., 1983. – С.17–18, 153–156, 185–222.

4. Вітрук О. Прислівник (тести, завдання) // Дивослово. –1996. – №11. – С.35–36.
5. Довга Т.М. Сполучення іменників з прийменником на однозвучні з ними прислівниками // УМЛШ. – 1974. – №7.
6. Ощипко І.Й. Українські відприкметникові прислівники на о, мотивовані складними твірними основами // Мовознавство. – 1973. –№2.
7. Уздиган І.М. Прислівники на -ому, -й, в українській мові // УМЛШ. – 1975. – №10.
8. Чапля І.К. Прислівник в українській мові. — Харків, 1960.
9. Ющук І.П. Вивчення правопису прислівників // УМЛШ. – 1972. – №12.

б) для самостійного конспектування

- 1.Безпояско О.К., Городенська К. Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. – К., 1993. – С. 240-245.
2. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. – К., 2004. – С. 286-294.
- 3.Волох О.Т. та інші. Сучасна українська мова. – К., 1989. – С. 90-93.
4. Сучасна українська мова. За ред. Пономаріва О.Д. – К., 2005. – С.239-243.
5. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. – С.167–177.

Практичне заняття 3

ТЕМА: ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО ПРИЙМЕННИК ЯК ЧАСТИНУ МОВИ

План

1. Загальне поняття про прийменник як частину мови.
2. Групи прийменників за походженням, за будовою.
3. Синонімія прийменникових конструкцій. Прийменники, що передають відношення мети, відповідності; причинові, часові, просторові, допустові, об'єктні відношення.
4. Перехід у прийменники слів інших частин мови.
5. Особливості вживання прийменників із повнозначними частинами мови.
6. Правопис прийменників.

Рекомендована література

а) основна

1. Бурячок А. Мовні поради. Про прийменник // УМЛШ. –1991. – №1. – С.76–77.
2. Вихованець І.Р. Прийменникова система української мови. — К., 1980.
3. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. — К., 1988. — С.23–30.
4. Жовтобрюх М.А. Синтаксичні конструкції з прийменником ПО // УМЛШ. — 1986. — №8.

5. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції часу в сучасній українській мові: Посібник для студентів-філологів. — Чернівці, 1967.
6. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції часу в сучасній українській мові: Посібник для студентів-філологів. — Чернівці, 1969. —Ч.2.
7. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції із значенням причин в українській мові: Навчальний посібник. — Чернівці, 1971.
8. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції мети в сучасній українській мові: Навчальний посібник. — Чернівці, 1972.
9. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції із значенням місця в сучасній українській мові. — Чернівці, 1974.
10. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції напряму руху в українській мові: Навчальний посібник. — Чернівці, 1975.
11. Іваненко З.І. Семантична структура прийменникових конструкцій // Мовознавство. — 1978. — №3. — С.13–22.
12. Іваненко З.І. Система прийменникових конструкцій адвербіального значення. — К.; Одеса, 1981.
13. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції з допустовим значенням // УМЛШ. — 1979. — №4. — С.24–28.
14. Іванницька Н.Л. Службові частини мови / Програмовані завдання для самостійної роботи // УМЛШ. — 1991. — №8.

б) для самостійного конспектування

- 1.Безпояско О.К., Городенська К. Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. – К., 1993. – С. 247-251.
2. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. – К., 2004. – С. 328-335.
- 3.Волох О.Т. та інші. Сучасна українська мова. – К., 1989. – С. 94-99.
4. Сучасна українська мова. За ред. Пономаріва О.Д. – К., 2005. – С.247-255.
- 5.Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. – С.180–182.

Практичне заняття 4

ТЕМА: СПОЛУЧНИК. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПОЛУЧНИКА ЯК ЧАСТИНИ МОВИ

План

1. Загальне поняття про сполучник як частину мови. Походження та історія формування.
2. Класифікація сполучників за структурою та значенням.
3. Морфологічна склад сполучників.
4. Сполучники сурядності і підрядності, їх групи.
5. Правопис сполучників.

Рекомендована література

а) основна

1. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. — К., 1988. — С.23–30.
2. Гамалій А.П. Загальне поняття про сполучник // УМЛШ. —1970. — №3.
3. Герман К.Ф. Критерії розрізнення синонімічних сполучників і словосполучних слів // УМЛШ. — 1991. — №8.
4. Гмир І.С. Розрізнення сполучників від однозвучних сполучень слів // УМЛШ. — 1972. — №3.
5. Іваницька Н.Л. Службові частини мови / Програмовані завдання для самостійної роботи // УМЛШ. — 1991. — №8.
6. Каранська М.І. Сполучники ЩО і ЩОБ і граматичні конструкції з ними в сучасній українській літературній мові. — К., 1962.
7. Слинько І.І. Сполучники чи сполучні слова // УМЛШ. — 1987. —№4. — С.31–36.
8. Шкільник М.Н. Опрацювання прийменника і сполучника // УМЛШ. — 1973. — №2.
9. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. — С.185–187.

б) для самостійного конспектування

- 1.Безпояско О.К., Городенська К. Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. — К., 1993. — С. 259-262.
2. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. — К., 2004. — С. 371-374.
- 3.Волох О.Т. та інші. Сучасна українська мова. — К., 1989. — С. 94-99.

4. Сучасна українська мова. За ред. Пономаріва О.Д. – К., 2005. – С.247-255.
5. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. – С.180–182.

Практичне заняття 5

ТЕМА: ЧАСТКИ. ПРОБЛЕМА ЛІНГВІСТИЧНОГО СТАТУСУ ЧАСТОК

План

1. Загальна характеристика часток як частин мови. Історія формування.
2. Проблема лінгвістичного статусу часток.
3. Класифікація часток за структурою.
4. Класифікація часток за функцією.
5. Класифікація часток за твірною базою.
6. Функціональна спеціалізація часток.
7. Частки як засіб формування комунікативних типів речення за метою висловлювання.

Рекомендована література

а) основна

1. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. — К., 1988. – С.23–30.
2. Гальона Н.П. Функції модальних часток // УМЛШ. – 1990. – №11.

3. Іваницька Н.Л. Службові частини мови (Програмовані завдання для самостійної роботи) // УМЛШ. – 1991. – №8.
4. Симонова К.С. Категоріальні ознаки та синтаксичні функції часток // УМЛШ. – 1983. – №7. – С.47–49.
5. Симонова К.С. Модальне слово чи модальна частка // УМЛШ. – 1989. – №10. – С.56–60.
6. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. – С.188–195.

б) для самостійного конспектування

- 1.Безпояско О.К., Городенська К. Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. – К., 1993. – С. 259-262.
2. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. – К., 2004. – С. 371-374.
- 3.Волох О.Т. та інші. Сучасна українська мова. – К., 1989. – С. 94-99.
4. Сучасна українська мова. За ред. Пономаріва О.Д. – К., 2005. – С.247-255.
- 5.Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. – С.180–182.

Практичне заняття 6-7

**ТЕМА: ВИГУК. ПРОБЛЕМА СТАТУСУ ВИГУКІВ. МОДАЛЬНИК.
СТАНІВНИК**

План

1. Загальна характеристика вигуків як частини мови. Проблема статусу вигуків. Історія формування.

2. Класифікація вигуків за семантикою, класифікація вигуків за будовою.
3. Класифікація вигуків за походженням.
4. Контекстна зумовленість значень вигуків.
5. Правопис різних видів вигуків та звуконаслідувальних слів. Розділові знаки при вигуках.
6. Загальна характеристика модальника. Історія формування. Семантичні розряди.
7. Частиномовний статус модальника.
8. Загальна характеристика станівника як частини мови. Лексико-семантичні групи станівника.
9. Частиномовна база станівника. Історія дослідження станівника.

Рекомендована література

а) основна

1. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. — К., 1988. — С.34–40.
2. Мацько Л.І. Інтер'єктиви в українській мові. — К., 1981.
3. Терещенко П.І. Опрацювання теми “Вигук” (Варіанти уроків) // УМЛШ. — 1973. — №4.
4. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. — С.196–198.

б) для самостійного конспектування

1. Безпояско О.К., Городенська К. Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. – К., 1993. – С. 259-262.
2. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. – К., 2004. – С. 371-374.
3. Волох О.Т. та інші. Сучасна українська мова. – К., 1989. – С. 94-99.
4. Сучасна українська мова. За ред. Пономаріва О.Д. – К., 2005. – С.247-255.
5. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. — К., 1989. – С.180–182.

V. СЕМЕСТР

Лабораторна робота 1

Загальна характеристика іменника як частини мови. Особливості відмінювання іменників

Максимальна кількість балів за виконання роботи – 10 б.

1. Визначити відмінки іменників. Побудувати словосполучення (речення), вживаючи виділені іменники в іншому відмінку з тим самим закінченням. Обґрунтувати виконання. Як називаються такі відмінкові форми? (2б.)

Я дивлюсь на *вишні*, і в них справді то тут, то там паленіють розпухлі *щічки*. А мати показує, що на покручі гороху з'явився ще сонний перший *цвіт*, а на ранній *груші* шаріють *грушки*, оті, що віясто придивляються до *землі* (Ст.).

2. Визначити відмінки іменників, виділити закінчення. Назвати інші відмінки, в яких виділені іменники вживаються з таким самим закінченням, скласти з ними речення. (2б.)

1. Буду хустки прати, зеленого жита жати на Україні далекій. 2. Годі, годі, козаченьку, скоса поглядати. 3. Через моє *подвір'ячко* сивим конем грає, на зеленім *барвіночку коня* попасає. 4. Ой не світи, *місяченьку*, не світи нікому, тільки світи *миленькому*, як іде додому. 5. Ой ви, *тучі* і *громовії*, розійдіться різно. 6. Коню мій, *коню*, коню *вороненький!* Чи я тобі тяжкий, чи моя зброя, чи моє здоров'я? (Н. тв.).

3. Виписати іменники, вживаючи їх у початковій формі, трьома групами за вживанням у граматичному числі: однинні іменники, множинні та іменники, що вживаються в однині й множині. З'ясувати семантику іменників перших двох груп, до іменників третьої групи дописати співвідносну форму множини, назвати засоби вираження граматичного числа. Перші дві групи доповнити чотирма-п'ятьма самостійно дібраними іменниками. В тексті збережена орфографія автора. (2б.)

*А Рідная мова, як сонце пречисте,
Як перли ясні та коштовні,
Велично всміхнулась разками намиста,
Зійшла нам, як місяць уповні!
Віками горіли полум'яні горна,
Народ чатував при ковалі, —
Й скувалася Мова, державна й соборна,
В шоломі крицевої сталі!
І доти бринітиме Рідная Мова
У творчій розвої та силі,*

*Ростиме нам доля, трава мов шовкова,
Мов наші пісні орлокрилі!*

Іван Огієнко

4. З'ясувати, чи до одного типу словозміни належать іменники середнього роду з основою на шиплячий. До якого? Якщо до різних — до яких? Виділити відповідні групи, обґрунтувати виконання. Скласти словосполучення чи речення з двома іменниками кожної групи у формі давального й орудного відмінка однини. (2б.)

Обличчя, збіжжя, піддашшя, гілляччя, середньовіччя, узбіччя, віче, аташе, кліше, сховище, середовище, видовище, плече, пасовище, прізвище, туловище, коліща, ведмежа.

5. Скласти словосполучення або речення, вживаючи подані іменники як залежні слова у формі родового відмінка однини й множини. Чи однакові в них закінчення? Чому? Чи всі мають форми обох чисел? (2б.)

Ліс, лісок, лісовик, лісничий, вітер, вітерець, вітрюган, гай, гайок, гайочок, дощ, дощик, дощовик, голос, голосок, голосочок, голосище.

Лабораторна робота 2

Загальна характеристика прикметника як частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 10 б.

1. Виписати прикметники разом з іменниками, що пов'язані з ними змістом, двома групами — якісні, відносні. Визначити семантику кожного. На

прикладі двох прикметників кожної групи обґрунтувати належність їх до певного розряду на основі мовних ознак різного рівня.

Багато я бачив гарних людей, але такого, як батько, не бачив. Голова в нього була темноволоса, велика і великі розумні сірі очі, тільки в очах чомусь завжди було повно смутку: тяжкі кайдани неписьменності і несвободи. Весь в полоні у сумного і весь в той же час з якоюсь внутрішньою високою культурою думок і почуттів.

Як вправно робив він, який був дужий і чистий. Тіло біле, без єдиної точки, волосся блискуче, хвилясте, руки широкі, щедрі. Жарт любив. Точене, влучне слово. Такт розумів і шанобливість. Зневажав начальство і царя. Цар ображав його гідність миршавою рудою борідкою, нікчемною постаттю і що нібито мав чин нижче генерала.

Одне, що в батька було некрасиве, — одяг. Ну такий носив одяг негарний, такий безбарвний, убогий! Неначе нелюди зухвалі, аби зневажити образ людини, античну статую укрили брудом і лахміттям.

За О. Довженком

2. Від прикметників утворити можливі форми ступенів порівняння, з'ясувати, чому від усіх прикметників, поєднаних із тими самими іменниками, ступеневі форми не утворюються. Скласти речення з утвореними ступеневими формами (до двох слів на вибір).

Високе й розлоге багаторічне дерево; тремка золота берізка; старий збляклий папір; щедра цілюща скарбниця; глибокі каламутні води; рідне предковічне місто; високі багрянні спалахи; ніжно-блакитний теплий день; прадавні високі степові могили; холодна мінеральна вода; дивовижні золотаві зорі; густа непроглядна синява; опале

різнобарвне осіннє листя; рідний незабутній батьківський дім; пречудовий утаємничений світ казки; глибока швидкоплинна ріка.

3. Охарактеризувати істоти й предмети, позначені наведеними іменниками, називаючи їх безпосередні якості, властивості й опосередковані на основі різних відношень. Прикметники записати групами — якісні, відносні; виділити семантичні групи їх.

Людина, дорога, сад.

4. Виписати прикметники разом із пояснюваними ними іменниками, дати кожному повну характеристику; утворити від них усі можливі форми ступенів порівняння, пояснити, чому не від кожного наявного прикметника можна утворити названі форми. Показати шлях появи першого слова тексту.

Найдавніша українська книга

Найдавнішою рукописною книгою, яка збереглася до наших днів, є Остромирове Євангеліє.

Переписане Остромирове Євангеліє зі староболгарського оригіналу дияконом Григорієм в 1056—1057 роках за князювання в Києві Ізяслава Ярославича для новгородського посадника Остромира.

Ця урочиста велика книга написана на пергаменті шрифтом, так званим уставом. Зміст книги — євангельські читання на кожен день. Остромирове Євангеліє — цінне джерело вивчення давнього письма. (Народний календар, 2005)

5. Наповнити текст прикметниками, відзначити їх значення для змісту, образності мовлення. Назвати слова, з якими прикметники пов'язані, з'ясувати, як

ці слова впливають на граматичну форму прикметників, визначити морфологічні ознаки прикметника, синтаксичну функцію його.

До колоса Данило мав трепет душі, чекав із ним зустрічі ще тоді, коли він лише вгадувався в сповитку, любувався, як на його віях тихо бриніли цвіт і роса, радів, коли він набирался сили й у задумі схиляв голову. І хоч скільки Данило дивився на це чудо, що з року в рік ніби повторювалось, надивитися не міг, і навіть волошки, здавалось йому, виростили тому, що стільки очей милувалося колосом.

Напевне, все життя він буде мати і радість хлібів, і смуток, що перейшов до нього, може, від пращурів-полян. (За М. Стельмахом)

Лабораторна робота 3

Числівник. Семантична основа числівника

Загальна характеристика займенника як частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 10 б.

1. Визначити й охарактеризувати займенники за значенням. Записати їх групами за співвіднесеністю з іменними частинами мови разом зі словами, що пов'язані з ними за смислом. Назвати морфологічні ознаки. Вказати на вживання слів інших частин мови як займенників у цих реченнях. (1б.)

1. Один я на світі без роду, і доля — стеблина-билина на чужому полі. 2. Ой одна я, одна, як билиночка в полі (Г. Ш.). 3. Один лле, другий п'є, третій росте (Я. те.). 4. Так одвічно: одні тягнуть плуга й орють, інші збирають врожай і поїдають твій хліб. 5. Приляж тепер і відпочинь: уві сні до тебе повернеться твоя сила. 6. Вона (Єфанда) віддасть йому свою корону. А сама буде — поруч! Ціле життя поруч із ним! 7. Ніби чийсь голос всередині застерігав її: щоб ця честь не принизила в тобі доброчесності й глузду, щоб не зігнула твою гідність! (Із те. Івани.). 8. Треба докласти всіх зусиль, щоб перетворити оточення на ліпше, якщо воно відстало, або

ж самому дорівнятися йому, якщо відстав ти сам (Загр.). 9. Законів боротьби нікому не зламати (П. Т.). 10. Ні про що, коханий, просити тебе не посмію (Каш.). 11. Леся взагалі брала близько до серця будь-чию скаргу, тим паче вразили її батькові слова (М. Ол.).

2. Виписати займенники разом зі словами, з якими вони пов'язані, поділяючи на групи за належністю до розрядів за значенням та мовними ознаками, назвати морфологічні ознаки кожного. Відзначити, чи всі виділені однозвучні слова є займенниками, обґрунтувати відповідь. (1б.)

1. Привітай же, моя ненько, моя Україно, моїх діток нерозумних, як свою дитину. 2. Перебендя, старий, сліпий, — хто його не знає? 3. Отакий-то Перебендя, старий та химерний! 4. Ходи *собі*, мій голубе, поки не заснуло своє серце ... 5. Журбою не накличу *собі* долі. 6. Не втирайте ж мої сльози, нехай *собі* ллються. 7. Рости, рости, тополенько, *все* в гору та вгору. 8. Випий трошки сего зілля — *все* лихо загоїть. 9. Не слухала стара мати, робила, що знала, — *все* бачила чорнобрива, сохла і мовчала. 10. Сама хоче мене мати в землю поховати... А хто ж її головоньку буде доглядати? 11. Ніхто того не побачить, ніхто не питає: «Де ти була, що робила?» Сама *собі* знає. 12. Умовк кобзар, сумуючи, *щось* руки не грають. 13. В таку добу під горою, біля того гаю, *що* чорніє під водою, *щось* біле блукає. То дівчина ходить й сама не зна (бо причинна), *що* такеє робить! 14. Така її доля... О боже мій милий! За *що* ж ти караєш її, молоду? (Із тв. Т. Шевченка).

3. Записати речення групами за семантикою числівника, відповідно озаглавивши кожен групу. Визначити морфологічні ознаки, синтаксичну функцію його чи **числівниково-іменникового** словосполучення. (1б.)

1. Ішли дві долі різними шляхами. 2. Двигтять місточок у дві дошки. 3. Доберемося за три годиночки за стонадцять верст до родиночки. 4. І хочеться часом в

двадцятому віці забитись в печеру і няньчить вогонь. 5. А він не виставляє картин три роки. 6. Я мав палац з колонами й фронтоном. Давав бенкети на півста персон. 7. Гіацинтовим сонцем сто раз над тобою зйду. 8. Мені ще років, може, три (*Із те. Кост.*). 9. П'ятеро вершників промчали заростями гнучкої червонястої шелюги. 10. За нами слідкують двадцять пар очей. 11. Десятки сіл розвіяв хан димом. Сотні сіверян погнав у неволю. 12. У невеличкому городі всього півтора ста князівських дружинників-гриднів. 13.... Із погорільців та новопоселенців кілька літ данини не беруть. 14. Під його рукою шість тисяч джигітів — сила немала! (*Із те. В. М.*). 15. Генерал Федорченко — років п'ятдесяти п'яти чоловік. 16. Нас було небагато — чоловік п'ятнадцять. 17. Німці пішли в атаку тринадцятий раз (*Довж.*).

4. Охарактеризувати наявні в тексті числівники за значенням, морфологічними ознаками, синтаксичними функціями. Записати до кожного той, від якого він утворений, вжити у тому самому відмінку; відзначити відмінності між відмінковими формами обох числівників — вжитого в тексті й дібраного. Цифри писати словами. До всіх числівників ставити смислове й відмінкове питання. (1б.)

З історії календаря

Найдавніший із відомих друкованих римських календарів датується 354 роком н. е. На Русі перша спроба календаря була зроблена в Ізборнику Святослава (1076 рік). У 1700 році в Києві надруковано «Календар, или Месяцеслов». Календар українською мовою почав виходити 1850 року у Львові. У 1918 році вийшов перший настільний «Советский календарь» на 1919 рік і перший відривний календар. З 1920 року починається систематичний випуск календарів в Україні. (*Народний календар, 2005*)

5. Подані речення записати трьома групами: ті, в яких вжиті займенники разом зі словами, з якими поєднані змістом, займенники в значенні

іменників; частки займенникового походження. Позначити розряд займенників за значенням, морфологічні ознаки, синтаксичну функцію. (1б.)

1. Не все так сталось, як гадалось. 2. Коли тобі не щастить, то й на рівному спіткнешся. 3. Куди дерево підрубане, туди воно й падає. 4. Такий-сякий Пантелій, а все ж таки веселій. 5. Хто його поб'є те, що в хмарі гуде. 6. Тоді йому ціну знаєш, як його втерєш. 7. Сам собі чоло вік не ворог. 8. Не той ворог, що перед тобою, а той, що за спиною. 9. Не наше засипалось — не наше й мелеться. 10. Не нашого поля ягода. 11. Ні вам, ні нам, ні добрим людям. 12. І сонце не всі гори освічує, коли високо ходить. 13. Не такий чорт страшний, як його малюють (Н.тв.).

6. Речення із займенниками *його, її, їх* записати двома групами — з особовими займенниками й присвійними. Обґрунтовуючи поділ, встанови смислові зв'язки займенників з іншими словами, визначити синтаксичну функцію займенників. Так само охарактеризувати інші займенники. (1б.)

1. Не до жартів рибі, коли її під жабри зачепили. 2. Не дивись на чоловіка, а на його діло. 3. Просились злидні на три дні, та чорт їх довіку викликає. 4. Біда здиває легко, а трудно її збутися. 5. По горі не треба йти за море — його й дома хватає. 6. Гірке його життя, як полин. 7. Думала, чого корова не реве, а її дома немає. 8. Якби шевцеві не правило, то його скривило б. 9. Казав пан: «Кожух дам», — та слово його тепле. 10. Правду кожний хвалить, та не кожний її любить. 11. Ластівка день починає, а соловей його кінчає. 12. Хоч чоловік убогий, та слово його тепле (Н.тв.)

7. Записати числа словами в потрібному відмінку, назвати розряд числівника за значенням, групу за будовою, синтаксичний зв'язок числівника з іменником. (1б.)

Зустріч відбулася із 835 учнями, не вистачає 194 гривень, текст доповіді вміщено на 47 сторінках, у моїй бібліотеці близько 1470 книжок, бібліотека ВНЗ збагатилась

1588 книжками, грамоти і премії вручено 297 студентам, приземлився літак із 1077 пасажирами, зупинились на 738 кілометрі.

8. Числа записати словами; розкривши дужки, іменники вжити у відповідному відмінку, позначити в них наголос. (1б.)

7 (книжка), 64 (річка), 3 (підручник), 2 (дерево), 3 (село), 1 (зошит), 2 (книжка), 4 (озеро), 3 (море), 4 (дуб), 8 (ясен), 4 (хата), 3 (місто), 18 (нагорода), 5 (орден), 3 (орден), 803 (квітка), 44 (запитання), півтора (рік), півтори (година).

9. Записати числа словами, вжити іменник, наведений у дужках, у потрібному відмінку. Скласти словосполучення, вживаючи подані числівники у родовому, давальному, орудному відмінках, позначити закінчення. (1б.)

2,7 (кілометр), 104 (кілограм), семеро (теля), 1878 (дерево), 177 (будинок), 1245 (сторінка).

10. Подані числа вжити як кількісні й порядкові числівники, поєднати їх з іменниками, провідміняти. Назвати групу числівників за будовою, відзначити особливості відмінювання кількісних і порядкових числівників, зокрема складених. (1б.)

4,7; 118.

Лабораторна робота 4

***Дієслово. Значення і граматичні ознаки дієслова. Дієприкметник, дієприслівник
– дієслівні форми***

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 10 б.

1. Установіть відповідність між дієвідмінами та прикладами дієслів.

Дієслова	I дієвідміна	II дієвідміна
жовтіти		
лазити		
котити		
поважати		
спати		
редагувати		
тестувати		
стелити		

2. Запишіть слова у дві колонки 1) дієслова дійсного способу; 2) дієслова наказового способу.

Дієслова	Відповідь:	
	1)	2)
вивчимо		
виносимо		
розпалімо		
винесімо		
розпалимо		
кричіть		
лящить		
кричить		

зачепить		
зліпіть		

3. Які дієслова вжиті в реченні? Випишіть та охарактеризуйте дієслова.

Було ще не пізно – тільки починало смеркати. (П. Мирний.)

4. Поставте дієслова в І особі однини. Зверніть увагу, яке явище відбувається при словозміні. Відповідь обґрунтуйте.

	<i>Відповідь:</i>
виростити	
полагодити	
носити	
хотіти	
могти	
вимостити	
клекотіти	

5. Згрупуйте словосполучення у дві колонки: 1) з перехідним дієсловом; 2) з неперехідним.

	<i>Відповідь:</i>	
	1)	2)
висловлювали думку		

отримає премію		
долинали передзвони		
зазнав втрат		
оплатив в касу		
дівчата усміхнулися		
придбав відеотехніку		
побував на концерті		

6. Прочитайте речення, знайдіть дієприкметник, визначте його граматичні ознаки: (відповідь давати одним словом у Н. в.).

У біль душі, цей виплаканий спів, в своїх октавах виливаю.

дієприкметник	рід	число	відмінок	час	вид	стан

7. Серед поданих слів знайдіть те, що не є дієприкметником. Випишіть його у тій же формі. Відповідь письмово обґрунтуйте.

Варений, плетений, підписний, битий, зіпсований, поруділий, виділений, зібраний, завершений, обставлений.

8. Серед поданих слів знайдіть ті, від яких можна утворити активні дієприкметники і утворіть їх.

Згасати, припекти, викосити, голубити, забезпечити, дихати, трусити, смикати

9. Прочитайте речення (розділові знаки пропущено). Виконайте подані завдання 1-5.

- 1) Гетьман підняв безсонням обпалені очі. (Л. Костенко.)
- 2) Клопоти робочого дня вернули йому енергію втрачену під впливом вчорашніх пригод. (М. Коцюбинський.)
- 3) Саме такий генеральний директор сидів перед Твердо хлібом у велетенському обшитому світлим деревом кабінеті за широчезним столом... (П. Загребельний.)
- 4) Над мільйонним сонним городом свище гарматне ядро: жахливий пронизуючий свист.
- 5) До ранку закрили полоненого в старій хатині.

1. Позначте речення, у якому дієприкметник перейшов у іменник.

1	2	3	4	5

2. Позначте речення з активним дієприкметником.

1	2	3	4	5

3. Позначте речення з дієприкметниковим зворотом, що стоїть після означуваного слова

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

--	--	--	--	--

4. Позначте речення з дієприкметниковим зворотом, що стоїть перед означуваним словом

1	2	3	4	5

5. Позначте речення з пасивним дієприкметником.

1	2	3	4	5

10. Утворіть від дієслів дієприслівники доконаного і недоконаного виду, згрупувавши їх у дві колонки.

	Доконаний вид	Недоконаний вид
майструвати		
передбачити		
намагатися		
курсувати		
заповнити		
розташувати		
ставити		

підпорядкувати		
----------------	--	--

VI. СЕМЕСТР

Лабораторна робота 1

Прислівник. Частиномовна характеристика прислівника

1. Прочитайте уривок. Знайдіть прислівники, запишіть їх, поставте запитання.

За татарським бродом коні топчуть яру руту й туман. За татарським бродом, на козачому, із сивого жита, з червоного маку викотився місяць, а біля козацької могили заскрипів, обертаючись навколо свого короля, старий вітряк. У цьому році буде йому вдосталь роботи: намахається крилами, нагуркочеться жорнами, навітається з людьми. Данилові аж запахло свіжим борошном, першим разовим хлібом, який старі хлібороби не крають ножем, а побожно розламують руками.

2. Знайдіть до прикладів прислівників відповідні їм розряди і проставте їх номери у правій колонці:

1. позасвідомо, уперекір	Мети
2. зозла, спересердя, здуру	Причини
3. зроду-віку, цілодобово, щоднини	Часу
4. далеко-далеко, посередині, поодаль, повсюди	Місця
5. ушестеро, цілком, надзвичайно, раз у раз	Міри і ступеня
6. вщент, задарма, наввипередки, насухо	Способу дії

3. Прочитайте речення. Знайдіть прислівники, визначте до якого розряду належать, записавши у відповідну колонку.

Це не любов, а неясна тривога материнства приходила до неї раніше любові. Не раз ця тривога передчасно підштовхує дівчину до того, що не стало коханням. Це підсвідомо відчувала й Оксана і дедалі частіше вечорами дивилася на татарський брід, на дорогу за бродом і на Чумацький шлях над світом.

<i>Відповідь:</i>					
Способу дії	Міри і ступеня	Часу	Мети	Причини	Місця

4. Серед поданих слів визначте прислівники.

Хитруючий, багатенький, забагато, болючий, боляче, умить, миттєвий, густіший, густо, інколи, троє, здавна, давніший, навздогін, здоганяючи, неквапом, інакше, потримавши, анітрохи, жагуче, втроє, другий, аніяк, мимоволі, неволячи, ненавидячи, танцюючи, хтось.

У прислівниках підкресліть третю від початку букву і прочитаєте відгадку до загадки: “Два брати рідні: одного всі бачать, але не чують, другого всякий чує, але не бачить”.

5. Запишіть прислівники у дві колонки.

Весело, впевнено, там, дорого, згарячу, нітрохи, знизу, замало, прекрасно, спересердя, радісно. Близько, пошепки, ясно, зручно.

Не можна утворити ступенів порівняння	Можна утворити ступені порівняння
---------------------------------------	-----------------------------------

Підкресліть у виписаних прислівниках третю букву від початку і прочитаєте продовження вислову Г.Сковороди: “Бери вершину і...”.

Лабораторна робота 2-3

Загальна характеристика службових частин мови. Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника

Сполучник. Загальна характеристика сполучника як частини мови

1. Прочитайте речення. Знайдіть у ньому прийменники і випишіть їх зі словами, з якими вони вживаються.

- 1) Ось він стоїть передо мною на київських схилах. (О. Довженко.)
- 2) Ніщо не нагадувало про війну. (М. Стельмах.)
- 3) Перелізли через тин, Сергій увійшов до Демидового двору. (Григорій Тютюнник.)
- 4) З огляду на зайнятість керівництва компанії волонтерам у прийомі відмовили. (з газети.)

2. Подані прийменники згрупуйте за будовою у три колонки:

	1) прості	2) складні	3) складені
з-попід, згідно з, без, задля, при, під, коло, нарівні з, навздогін, за допомогою, на, у, під час, навпроти			

3. Знайдіть у поданих реченнях прийменники і класифікуйте їх за значенням

Уляна перемила теплою водою ложки. Поклала проти сонця сушитися.
(М. Стельмах.)

А наді мною вечір жменями засіває зорі, а біля мене арфами бринять підморожені верби, а під новими голубі тіні давляться снігом... (М. Стельмах.)

4. Прочитайте речення. Випишіть прийменник разом зі словом, з яким він вживається і запишіть, які смислові відношення між словами він виражає (форма Н. в. однини):

Завдяки батькові я і сестра знаємо французьку, німецьку та англійську мови.
(А. Чехов.)

5. Прочитайте речення. Випишіть прийменники (однакові прийменники не виписуйте).

Тепер на піднятій соломинці, на багряному листку, на китицях – повсюди можуть проявитися для мене лики святителя, що народжується в найчистішій тиші. Але через ревище юрби мусить іти на розп'яття – заради любові до тих, хто себе відчуває дітьми Божими.

6. Знайдіть у реченні прийменник, випишіть його і класифікуйте за походженням (Н. в. однини).

З метою запобігання захворювання на туберкульоз лікарі радять правильно харчуватися і займатися спортом.

7. Визначте, які відношення виражає прийменник у цьому реченні (часові, просторові, причинові і т.д.) Запишіть цей прийменник разом зі словом, з яким воно вживається.

Внаслідок такої діалектики природи всі качки, нирці, курочки, все наше птаство впізнавало його ще здалеку. (О. Довженко.)

8. У реченні знайдіть прийменник, визначте, які відношення він виражає:

Літак ішов дуже низько, здавалося, його крила пройшли нарівні з верхівками старих сосен.

9. Зніміть риску, запишіть прийменники відповідно до правил написання

з/перед, по/серед, із/за, в/наслідок, по/під, на/зустріч

10. Прочитайте уважно речення знайдіть речення, у яких прийменник з іменником однозвучні з прислівниками в інших реченнях. Номер вибраного речення позначте у таблиці.

- 1) Розвідники гушавиною подалися в/глиб, намагаючись нічим не видати своєї присутності.
- 2) Із завмиранням серця археологи сантиметр за сантиметром в/глиб шару ґрунту.
- 3) Восени наступного року потік транзитного транспорту буде рухатися по/новому мосту через Дніпро.
- 4) Після подій помаранчевої революції переважає частина українців зрозуміла, що хоче жити по/новому.
- 5) Молодший Джеря перейшов садок і поза хатою повернув на/двір. (І. Нечуй-Левицький.)
- 6) На/дворі вже зовсім потемніло (І. Нечуй-Левицький.)

1	2	3	4	5	6

Сполучник. Загальна характеристика сполучника як частини мови

1. Класифікуйте знайдені сполучники за походженням. Проставте номери речень (відповідно сполучника) у потрібній колонці.

1) Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок,

Є тисячі ланів, але один лиш мій. (В. Симоненко.)

2) Якщо на світі був бог війни, то зараз він ступав по цьому полі його технічними ногами. (М. Стельмах.)

3) Після того як дощ перестав, хлопці вилізли зі своєї схованки.

4) І почувався так, мовби про твою таємницю вже й інші довідались. (Є. Гуцало.)

5) Все повертається на правічний круг, тільки літа молоді не повертаються. (Б. Олійник.)

<i>Відповідь:</i>	
Похідні	Непохідні

2. У поданих реченнях знайдіть сполучники і згрупуйте їх за синтаксичною роллю у дві колонки: 1) сполучники сурядності; 2) сполучники підрядності.

1. Чи на весіллі, чи в дні поминальні скорботи, ти споконвіку на покуті, хлібе, у нас. (Б. Олійник.)

2. Зводити очі, а на долоні тихо-тихо лепече листочок Тополиночки. (Б. Олійник.)

3. І хоч про все те знаємо з газети,

Любов до тебе все-таки лелієм. (В. Симоненко.)

4. Відразу ж без неї у дурні пошився

Бо не второпаю, котра година. (В. Симоненко.)

5. *Стільки там було хвальби,*

Так скрасив їх вроду –

Навіть жаби від ганьби

Булькнули у воду. (В. Симоненко.)

6. Гнат прийшов у готель і дуже рано вклався спати. (В. Симоненко.)

<i>Відповідь:</i>	
1)	2)

3. Прочитайте речення, випишіть сполучник і класифікуйте його за будовою.

Довго співали дівчата, довго гуляли хлопці, незважаючи на те що другого дня треба було рано вставати. (І. Нечуй-Левицький.)

4. Прочитайте речення, випишіть сполучник і класифікуйте його за способом уживання.

І як пташка випурхує з клітки на волю, так чкурнув з чужого двору. (Є.Гуцало)

5. Класифікуйте сполучники за смисловими зв'язками.

То тут, то там з скриньок і мішків вибухівки почали підводитися бійці.
(М. Стельмах.)

6. Позначте речення з парним сполучником:

1. Проте в світлих прозорих глибинах народної мови відбивається не тільки природа рідної країни, але й уся історія духовного життя народу. (К. Ушинський.)
2. Людина ця ніколи і ніде не знатиме горя, одна тільки заздрість недобрих людей переслідуватиме її все життя. (В. Земляк.)

7. Класифікуйте сполучник за смисловими зв'язками в реченні (допустовий, наслідку, часу і т.д.)

Та ми якось не помічаємо цього, коли наші матері ще не покинули нас. (Г. Тютюнник.)

8. Класифікуйте сполучник за смисловими зв'язками в реченні (допустовий, наслідку, часу і т.д.) Неждано на вузькому путівцю, де сходились жита з пшеницями, Данило побачив постать дівчини чи жінки.

9. Прочитайте позначте речення зі сполучником і запишіть слова з ризикою відповідно до правил.

А. У першій буртовині не знайшли, за/те з другої добули кругленький кавалочок землі (Є. Гуцало.)

Б. Добре насварила мати малою за/те, що не доглядів худобину. (С. Васильченко.)

10. Запишіть сполучники відповідно до правил

мов/би/то, наче/б/то, то/ж/то, коли/б/то, як/би/то, ото/ж/бо, тільки/но.

Лабораторна робота 4

Частки. Проблема лінвістичного статусу частки

Проблема статусу вигуків. Модальні слова (модальник), станівник

1. Прочитайте речення. Випишіть з нього частки. Зробіть морфологічний розбір.

Я так думаю, хай там безробіття, а нам аби кращий пайок давали, або хоч би консерви. (Г. Косинка.)

2. Прочитайте речення. Випишіть частки, визначте до якого розряду за значенням вони належать.

Хіба ж він для себе старався, хіба йому особисто потрібно це жито, бодай би на лні улякло воно. (М. Стельмах.)

3. У поданому реченні знайдіть частку, вкажіть її групу за значенням (у Н. в. наприклад “видільна”).

Нібито хтось постукав у вікно. – стривожено штовхнула мати батька. (І. Нечуй-Левицький.)

4. Випишіть частку і позначте, до якої групи вона належить.

Болгарин опинився в Києві також недаремно. (В. Шевчук.)

5. Установіть відповідність між групами модальних часток і прикладами.

А, же (ж), -таки, бодай, -бо, -но. –то, адже	Підсилювально-видільні
Якраз, саме, просто, прямо, майже	Означальні

Тільки, лише, якраз, хоч би, хоча б	Обмежувально-видільні
Авжеж, так, еге ж, аякже	Стверджувальні

6. Виділіть у реченні частки і вкажіть їх групу.

*У їхні гримаю душі
У їхній граніт лобів,
І все ж я лиш скіпка на суші,
Яку залишив приплив
(П. Карпенко-Криниця.)*

7. Зніміть риску і запишіть слова відповідно до правил написання частки не.

не/благодійний, не/розуміння, не/спроста, не/стерпно, не/формальний.

8. Розкрийте дужки, записуючи частки відповідно до правил.

Дарма (що), казна (хто), (ні) скільки), де (небудь), де/що, (а) (як) же, (хтозна) коли, (ані) чий.

9. Дайте відповідь на питання: Як пишеться частка *таки*, якщо вона стоїть попереду того слова, до якого відноситься? Наведіть приклад речення.

10. Знайдіть серед записаних часток ту, що випадає з ряду:

будь/що, дарма/що, ні/на/що, ані/за/що, поки/що, хіба/що.

Проблема статусу вигуків. Модальні слова (модальник), станівник

1. Прочитайте речення, випишіть вигуки (запишіть у тій же формі, що і в реченні), зробіть морфологічний розбір.

1) Ха-ха-ха – хльоскав себе по стегнах Іван. (М. Коцюбинський.)

2) “Юх-юх”, - витьохкувало десь угорі. (Г. Тютюнник.)

2. Підберіть приклади до визначень у лівій колонці і приставте їх номери у правій.

Вигуки волевиявлення	А, нуте, діти, ось сідайте! (Л. Глібов.)
Емоційні вигуки	Отакої! Та з мене сміятиметься кожне, пальцем показуватиме. (Є. Гуцало.)
Звуконаслідувальні слова	“Так-так-так”, - притирається до моєї ноги стара, з перебитим крилом качка. (М. Стельмах.)
Емоційні вигуки	Ну, то це було ще до революції. (М. Стельмах.)
Вигуки мовного етикету	Боже помагай! – дівчина здригнулася з несподіванки ледь не впустила відро. (О. Бердник.)

3. Випишіть вигук і вкажіть до якої групи за значенням він належить: (відповідь подайте у Н. в. однини).

Овва! Бачу сумнів у твоїх очах, сум’яття в душі. (Ю. Хорунжий.)

4. Випишіть у ліве віконечко вигук. До якої групи за значенням він відноситься? Відповідь дайте у Н. в. однини.

Їй-Богу, - перехрестився Іван. – Бачив на власні очі, ледве ноги виніс з цього пекла.

5. Визначте значення вигуків і заповніть табличку.

Варіанти відповідей

1. вигуки, що виражають почуття;

2. виражають спонукання;

3. звуконаслідувальні слова.

1. Ах, Київ, Київ мій у зорях і туманах, ти над Дніпром стоїш, як щастя світлий дім (Сосюра). 2. “Ха-ха-ха!” – одверто засміялися Журавлик і Бекасик (Іваненко). 3. – Еге! – крикнула Ворона на весь рот. 4. Геть з моїх очей, геть! (Коцюбинський). 5. Гей, блискавице, громова сес-трице, де ти? (Леся Українка) 6. Гу-гу-гу-гу! – застогнав пугач серед лісу (Панас Мирний). 7. Хтось бив правником по шматтю: ость, ость, ость (Тютюнник). 8 Ох-ох, яке мене спіткало горе! (Збанацький) 9. Гей, вставаймо, єднаймося, українські люди! (Франко). 10.

Ого! – тільки й зміг сказати дід (Стельмах). 11. Пливе човен, води повен, та все хлюп-хлюп-хлюп-хлюп (Нар. тв.). 12. Гу-у! Диким звіром вило надворі, гуло в комині (Васильченко).

Речення №	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Варіант відповіді												
букви												

Скористайтесь шифром і прочитаєте прізвище сучасного українського поета.

12 – і   21 – у   31 – о   13 – б   23 – л   33 с

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Основною метою самостійних робіт є формування у студентів-філологів систематизованих наукових знань про основні закономірності морфологічної системи української мови, традиційні й нові підходи щодо класифікації частин мови.

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Мета самостійної роботи студентів: набуття додаткових знань, перевірка отриманих знань на практиці, вироблення фахових та дослідницьких вмінь та навичок.

Завдання самостійних робіт полягає в тому, щоб:

- озброїти студентів науковою методологією пізнання закономірностей морфологічної системи української мови;
- висвітлити зв'язок морфології з іншими розділами сучасної української мови;
- окреслити зміст основних понять і термінів курсу;
- проаналізувати на рівні сучасних наукових досягнень категоріальне значення, морфологічні категорії, синтаксичні властивості частин мови;
- з'ясувати особливості парадигматичних систем змінних частин мови;
- упорядкувати систему морфологічного аналізу слів;
- простежити взаємозв'язки морфології, синтаксису і словотвору.

Максимальна кількість балів, якою може бути оцінена самостійна робота, становить 5 балів.

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. МОРФОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ			
<i>Тема 1. Морфологія. Предмет морфології. Граматичне значення слова та його структура</i>	Практичне заняття, модульний контроль, екзамен		І-ІІ
<i>Тема 2. Загальна характеристика іменника як частини мови. Особливості відмінювання іменників (8 год.)</i>	Практичне заняття, модульний контроль, екзамен	20	ІІІ-ІІІІ
<i>Тема 3. Загальна характеристика прикметника як частини мови (6 год.)</i>	Індивідуальне заняття, модульний контроль,	15	ІІІІІ- ІІІІІІІ

	екзамен		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ЧИСЛІВНИК. ЗАЙМЕННИК.			
<i>Тема 4. Числівник. Семантична основа числівника. Загальна характеристика займенника як частини мови (10 год.)</i>	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	30	XIII- XIV
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ДІЄСЛОВО. ДІЄПРИСЛІВНИК. ДІЄПРИКМЕТНИК			
<i>Тема 5. Дієслово. Значення і граматичні ознаки дієслова. Дієприкметник, дієприслівник – дієслівні форми (8 год.)</i>	Індивідуальне заняття, практичне заняття, екзамен	20	XV- XIX
<i>Разом: 32 год.</i>	<i>Разом: 85 балів</i>		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. ПРИСЛІВНИК. СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ			

<p><i>Тема 1. Прислівник. Частиномовна характеристика прислівника (8 год.)</i></p>	<p>Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен</p>	<p>25</p>	<p>I-IV</p>
<p><i>Тема 2. Загальна характеристика службових частин мови. Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника (8 год.)</i></p>	<p>Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен</p>	<p>25</p>	<p>V- VIII</p>
<p>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V.</p> <p>СПОЛУЧНИК. ЧАСТКА. ВИГУК. МОДАЛЬНІ СЛОВА МОДАЛЬНИК, СТАНІВНИК</p>			
<p><i>Тема 3. Сполучник. Загальна характеристика сполучника як частини мови (6 год.)</i></p>	<p>Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен</p>	<p>20</p>	<p>IX-X</p>
<p><i>Тема 4. Частки. Проблема лінгвістичного статусу часток (4 год.)</i></p>	<p>Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове</p>	<p>10</p>	<p>XI</p>

	тестування, екзамен		
<i>Тема 5. Проблема статусу вигуків. Модальні слова (модальник), станівник (6 год.)</i>	Практичне заняття, модульний контроль, підсумкове тестування, екзамен	15	XII
<i>Разом: 32 год.</i>	<i>Разом: 95 балів</i>		

VIII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Сучасна українська літературна мова» (Морфологія) – це вид науково-дослідної роботи бакалавра, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Таблиця 7.1

Критерії оцінювання ІНДЗ

(інтерактивна карта лінгвістичних розвідок у форматі prezi-проекту)

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	4 бали
2.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання.	12балів
3.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	10бали
4.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (ресурс: https://prezi.com/)	4бали
Разом		30балів

Шкала оцінювання ІНДЗ**(інтерактивна карта лінгвістичних розвідок у форматі prezi-проекту)**

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	25-30	Відмінно
Достатній	20-25	Добре
Середній	15-20	Задовільно
Низький	0-15	Незадовільно

Орієнтовна тематика навчальних проектів

1. Частина мови як морфологічні одиниці. Принципи класифікації частин мови.
2. Проблема поділу слів на частини мови в сучасному мовознавстві.
3. Поняття граматичної категорії і грамеми.
4. Поняття морфологічної парадигми.
5. Способи вираження граматичних значень.
6. Іменник у системі частин мови.
7. Сучасні тенденції в родовій категоризації іменника.
8. Залежність прикметникових категорій відмінка, числа і роду від категорій опорного іменника.
9. Динамічні процеси в іменниковому відмінюванні.
10. Міжрівнева (морфолого-синтаксико-словотвірна) категорія ступенів порівняння прикметників і актантна деривація.
11. Перехід інших частин мови у прикметники (ад'єктивізація).
12. Проблема частиномовної природи числівника. Числівник як частиномовна морфологічна периферія.
13. Перехід незайменникових слів у займенникові (прономіналізація).
14. Питання про обсяг дієслівної лексеми. Граматична спеціалізація дієслова.
15. Зумовленість дієслівних категорій особи, числа і роду категоріями опорного іменника в позиції підмета.
16. Перехід інших частин мови в дієслово (вербалізація).
17. Синтаксична зумовленість семантики прислівника.
18. Перехід інших частин мови в прислівник (адвербіалізація).
19. Ступені адвербіалізації дієприслівника.
20. Особливості лексичного і граматичного значення службових частин мови.
21. Історія дослідження службових частин мови.
22. Основні підходи до визначення статусу прийменника.
23. Походження та історія формування сполучників.
24. Сполучники як окремий тип слів-морфем.
25. Граматична взаємодія сполучників і прийменників.
26. Функціональна спеціалізація часток.
27. Частки як засіб формування комунікативних типів речення за метою висловлювання.
28. Частиномовний статус модальника.
29. Історія дослідження станівника.

30.Перехідні явищав системі частин мови (конверсія).

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення бакалаврів із дисципліни «Сучасна українська літературна мова(морфологія)» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 8.1, табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю на

V семестр

	№ п/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
I СЕМЕСТР					
	1.	Відвідування лекції	1	7	7
	2.	Експрес-контроль	10	3	30

		(навчальний тест)			
	3.	Відвідування практичних занять	1	7	7
	4.	Робота на практичному занятті	10	7	70
	5.	Відвідування лабораторних занять	1	4	4
	6.	Виконання лабораторних робіт	10	4	40
	7.	Виконання завдань самостійної роботи	5	17	85
	8.	Тест (до самостійних робіт)	10	3	30
	9.	ІНДЗ	30	1	30
	10.	Модульний контроль	25	2	50
	11.	Контрольний тест	30	1	30
	Максимальна кількість балів				383
	Коефіцієнт розрахунку рейтингових балів $383/60=6,38$				
		Екзамен	40	1	40

VI семестр

№ п/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
6 СЕМЕСТР				

	№ п/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
	1.	Відвідування лекції	1	7	7
	2.	Експрес-контроль (навчальний тест)	10	2	20
	3.	Відвідування практичних занять	1	7	7
	4.	Робота на практичному занятті	10	7	70
	5.	Відвідування лабораторних занять	1	4	4
	6.	Виконання лабораторних робіт	10	4	40
	7.	Виконання завдань самостійної роботи	5	19	95
	8.	Тест (до самостійних робіт)	10	2	20
	9.	ІНДЗ	30	1	30
	10.	Модульний контроль	25	2	50
	11.	Контрольний тест	30	1	30
	Максимальна кількість балів				373
	Коефіцієнт розрахунку рейтингових балів $373/100=3,73$				

У процесі оцінювання навчальних досягнень бакалаврів застосовують такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.

- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, реферат, есе.
- **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 8.

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки

Переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 74	«задовільно»	ED
75 – 89	«добре»	CB
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ навчальні посібники;

- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);
- ✓ завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова» (Морфологія).

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання для самостійної роботи

Змістовий модуль I – II.

Самостійна робота 1

Іменні частини мови

1. *Поділити іменники на групи за ознакою визначення граматичного роду: за морфологічною (виділити морфему, що вказує на рід), за семантикою (визначити її), за синтаксичною (побудувати словосполучення). В усіх іменниках визначити рід. (1,25 б.)*

Волинь, краса, красень, Олександра, Олексій, рева, кобзар, цуценя, тіло, промінь, проміння, Валя, мрійник, лідер, керівник, психолог, майор, Тбілісі, лечо, Сидоренко.

2. *Виписати прикметники разом із пояснюваними ними іменниками, визначити розряд прикметника за значенням, його семантику, граматичні ознаки. (1,25 б.)*

А тих, хто спілкувався з тричі Героєм — Іваном Кожедубом, приємно вражали його простота, доступність, людяність.

Та якою, зрештою, і могла бути людина, від природи розумна, кмітлива, відважна і мужня за вдачею й життєвим гартom? Його можна назвати

першокласним митцем повітряного бою і невтомним трударем неба, а як ведучого й командира — тонким, на межі миттєвої інтуїції психологом і турботливим та вимогливим педагогом. Адже в боях, а в повітряних — особливо, взаєморозуміння і взаємовиручка, надійність і вірність партнерів — риси, не менш значущі і необхідні, ніж особиста мужність і відвага, майстерність і кмітливість. (Із газети)

3. *Визначити належність слів до іменних частин мови. Обґрунтувати визначення на прикладі виділеного слова. (1,25 б.)*

А за вікном сніги летять лапаті, і, не торкнувшись хліба і вина, сидить край столу в новорічній хаті старенька мати, сива і одна. (М. Луків)

4. *Визначити займенники, виписати їх разом зі словами, з якими вони поєднані за смислом, поділяючи на групи за належністю до розрядів за значенням, назвати граматичні ознаки кожного займенника. В межах розряду виділити різні граматичні форми того самого займенника — які це форми, чим зумовлені? (1,25 б.)*

Що їй думалось тоді, моїй сільській босоногій Ярославні, перед людяністю, скромністю і мудрістю якої я їй досі схилию свою, вже посивілу голову. Не знаю, як би склалась моя доля, коли б біля неї не стояла, мов бланманья, моя зажурена мати. Я їй досі чую на своєму чолі, біля свого серця спокій і тепло її позазілюваних, потрісканих рук. Може, тому його й було так багато, що воно трималося не на поверхні, а в глибоких шпаринах материнських рук. (М. Стельмах).

Самостійна робота 2

Іменні частини мови

1. *Записати іменники групами за належністю до граматичного роду, обґрунтувати свій поділ. З двома іменниками кожної групи скласти речення. (1,25 б.)*

Пані, радіо, ембарго, аташе, турне, комюніке, денді, мадам, Ришельє, ескімо, рагу, маестро, конферансьє, ательє, фіаско, фойє, Катрін, леді, цунамі, цеце, Аннет, каудильйо, каюк, візаві, алое, алібі, адажіо.

2. *Визначити прикметники й пояснювані ними іменники, записати словосполучення; поставити до прикметника питання, назвати розряд за значенням та мовними ознаками, граматичні ознаки прикметника, зумовленість цих ознак. (1,25 б.)*

Багато видань присвячено столиці України: Київ трудовий, героїчний, науковий, літературний, музичний, спортивний, театральний і навіть комерційний... Але чомусь рідко ми згадуємо про Київ романтичний та духовний. Синтез трьох напрямків людської діяльності — культури, мистецтва та релігії — покладено в основу нової книги.

Протягом багатьох століть чарівне місто над Дніпром було осередком паломництва діячів мистецтва, державних діячів. Тут народжувалися геніальні твори. Кожен, хто хоч раз відвідав цей древній град, назавжди забирав із собою частинку київського сонця, що постійно зігрівало його подальше життя романтичними спогадами. (Д. Лавров)

3. *Визначити, до якої частини мови серед іменних належать відповідні слова поданого речення, обґрунтувати свої визначення на прикладі виділеного слова. (1,25 б.)*

І до світанку світиться ялинка, дванадцять страв чекають на столі, виповідає заграпа платівка напівзабуті радощі й жалі (Лук.).

4. *Записати по п'ять речень із неозначеними і заперечними займенниками, назвати спільне й відмінне між займенниками на лексичному, морфологічному, словотвірному й структурному рівнях. (1,25 б.)*

Самостійна робота 3

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. *Визначити іменники. Вживаючи їх у початковій формі, записати групами за типами словозміни, обґрунтувати виділення кожної групи. (1,25 б.)*

Добриня приклав руку до грудей, мовчки вклонився і вдарив ногами коня. Широка дорога незабаром розгалузилася на дві — одна повела вгору, до Белгородських воріт, а друга повернула праворуч — низом, понад Либіддю, до Золотих. Добриня поїхав прямо, піднявся на гору, поминув ремісницький посад, густо забудований і чималими будинками, і халупами, і різними майстернями, й опинився на майдані перед Білгородськими ворітьми. Тут було людно. Одні входили в місто, інші виходили. Немолодий рудобородий страж преспокійно дрімав собі, сидячи проти сонця на лаві під стіною. (В. Малик)

2. *Виписати речення, виділені в тексті, поданому до завдання 1, визначити в них належність слів до іменних частин мови. (1,25 б.)*

3. *Виписати прикметники разом із пояснюваними іменниками, визначити розряд за значенням та мовними ознаками, граматичні ознаки прикметників. Обґрунтувати виконання. (1,25 б.)*

1. Дощику дрібненький, дощику тепленький, просять тебе діти - поливай їм квіти.
2. І м'якенькі, як пушок, ніжні, як шовкові, ясно дивляться з гілок котики вербові. 3.

Довгохвоста, білобока, на тинку сидить сорока. 4. Прилетів журавель із заморських земель. 5. Поспішайте, любі діти, вибирайте гарні квіти! (Із тв. К. П.). 6. Куш осінньої калини паленіє у вікні. 7. Давня пісня. Гіркий мотив. Не слова, а щемлива рана. 8. І летять у літа грядущі звуки, віщі і невмирущі (Із тв. Лук.).

4. Скласти речення, вживаючи числівники, позначені цифрами 1564; 857,999, як кількісні і як порядкові у формах родового, знахідного й орудного відмінків, назвати їх граматичні ознаки, синтаксичні функції. Чи однакові вони у числівників різних розрядів? (1,25 б.)

Самостійна робота 4

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. Дописавши до кожного з поданих іменників відповідну загальну назву, поділити їх на групи за належністю до граматичного роду, обґрунтувати свій поділ; із двома іменниками кожної групи скласти речення. (1,25 б.)

Ла-Манш, Онтаріо, Ай-Петрі, Сухумі, Капрі, Туапсе, Марокко, Сант-Яго, Уссурі, По, Нагасакі, Міссісіпі, Монтевідео, Ріо-де-Жанейро, Перу, Сан-Франциско, Сан-Франциску, Улан-Уде, Ла-Плата, Порто-Алегре.

2. Поєднати прикметники з іменниками, поданими в дужках. Назвати розряд прикметника за значенням та мовними ознаками. На прикладі двох прикметників різних розрядів (на вибір) обґрунтувати визначення. (1,25 б.)

Махровий (квітка, простирadlo, реакціонер), масовий (змагання, виробництво, література), лавровий (лист, вінок), косий (дощ, очі, погляд), коренастий (кропива,

хлопець, буряк), картинний (зовнішність, галерея), імпульсивний (кліпання, людина), індивідуальний (рушник, завдання).

3. *Визначити належність слів до іменних частин мови, на прикладі ви діленого слова обґрунтувати своє визначення. (1,25 б.)*

— Подивіться, мамо, як сади цвітуть.

— Ніколи, дитино. В полі справи ждуть. Жаль бодай хвилинку змарнувати все, день весняний, кажуть, цілий рік годує. (М. Луків)

4. *Виписати займенники разом із словами, що поєднані з ними смислом, поділити їх на групи за співвіднесеністю з іншими частинами мови. До кожної групи подати обґрунтування. Назвати розряд за значенням, граматичні ознаки займенників. Відповідь оформити у вигляді таблиці. (1,25 б.)*

І цей увесь світ тріпоче-міниться в моїх очах і віддаляє та й віддаляє лебедів. Але я не хочу, щоб вони одлітали від нас. От коли б якимсь дивом послухали мене: зробили круг над селом і знову пролетіли над нашою хатою. Аби я був чародієм, то хіба не повернув би їх? Сказав би таємниче слово! Я замислююсь над ним, а навколо мене починає кружляти видіння казки, її нерозгадані дороги і ті гуси-лебедята, що на своїх крилах виносять з біди малого хлопця. Казка вкладає в мої уста оте слово, до якого дослуховуються земля і вода, птиця в небі й само небо...(М.Стельмах).

Самостійна робота 5

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. Виписати однинні іменники, вживаючи їх у початковій формі, обґрунтувати належність до цієї групи. Доповнити виписане самостійно дібраними іменниками з іншою семантикою. (1,25 б.)

Вчені Київського інституту зоології б'ють тривогу: в Україні з'явилася так звана каштанова міль.

Маленькі, але ненаситні метелики здатні за кілька сезонів позбавити зелені величезні масиви каштанів і кленів. Але ж ці гарні дерева — своєрідна гордість наших міст!

Походження крихітних ненажер поки не з'ясовано. Відомо лише, що вперше ця міль виявлена в 1985 р. в Македонії. За якихось 15 років вона «захопила» пів-Європи.

Подорожують «окупанти» в кузовах автомашин і на поїздах, куди потрапляють з опалим, зараженим ними листям. Саме так міль потрапила в Угорщину, а звідти — до Львова.

Європейці шукають порятунку від епідемії.

В Україні шкідниками повністю вражені каштани старовинного Львова, страждають від них каштани у Хмельницькому, Жмеринці, Вінниці. (О. Олесько)

2. Із тексту, поданого до завдання 1, виписати прикметники разом із пояснюваними іменниками. Назвати розряд прикметника за значенням і мовними ознаками, граматичні ознаки його. На прикладі одного прикметника (на вибір) обґрунтувати своє визначення. (1,25 б.)

3. Назвати іменні частини мови, до яких належать слова поданих речень, пояснити відповідь на прикладі виділених слів. (1,25 б.)

*Не визнають тут Зевса і Паллади,
Тут сповідають люди на Дніпрі
Високий культ астральної тріади —
Культ Місяця, культ Сонця, культ Зорі.*

*Згадають рід до сьомого коліна.
В них Рід як Бог, у нього сонця лик.
Вони з вогню, у них душа нетлінна.*

Л. Костенко

4. Провідміняти подані числівники. Назвати ознаки, що об'єднують ці слова в одній частині мови і розрізняють їх у межах цієї частини мови. Як це виявляється у відмінюванні? (1,25 б.)

1564 підручники, 1564 підручник.

Самостійна робота 6

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. Вибрати іменники спільного роду, з кожним із них побудувати словосполучення (речення), в яких чітко виявляється рід іменника, назвати його. (1,25 б.)

Карась, муха, жаба, сіромаха, лікар, учитель, єхида, листоноша, Ковальчук, дружина, інженер, агроном, капітан, слуга, нероба, дубище, дворище, завгосп, задавака, річище, причепа, директор, бухгалтер, писака, роботяга.

2. *Вживаючи подані прикметники як якісні й відносні чи присвійні, поєднати з іменниками. Записати групами за належністю до розряду прикметника за значенням, назвати семантику прикметника. (1,25 б.)*

Шовковий, материнський, вишневий, крокодилячий, ведмежий, сталевий, братній, колективний.

3. *Визначити, до яких іменних частин мови належать відповідні слова поданого речення, на прикладі виділених слів з'ясувати свої визначення. (1,25 б.)*

Я— будяк та ще й колочий! Але бджоли мед пахучий з мене радо вибирають, ще й «спасибі» заспівають. Ти ж мене не пробуй рвати, бо колючку будеш мати! (К. П).

4. *Записуючи, розкрити дужки, позначити наголос в іменниках, з'ясувати вживання відмінкової форми їх, особливості наголошення (числівники — кількісні). (1,25 б.)*

2 (сестра), 3 (хата), 4 (моря), 5 (озеро), 11 (вікно), 14 (олівець), 24 (ручка), 153 (дерево), 150 (ясен), 26 (університет), 33 (рюкзак), 90 (фломастер), 91 (школяр), 92 (школа), 563 (сторінка), 365 (квартира), 493 (будинок), 3 (вікно).

Самостійна робота 7

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. *Подані іменники мають подвійні форми граматичного роду. Визначити рід цих іменників та поширеність й активність окремих із них. З двома іменниками скласти речення в усіх формах. (1,25 б.)*

Дніпр — Дніпро, неборак — неборака, дідунь — дідуньо, одіж — одежа, глибінь — глибина, ім'я — ймення — імено, латинь — латина, зал — зала, січ — січа.

2. *Записати, розкриваючи дужки й вживаючи прикметники у потрібній формі, визначити її, з'ясувати вживання. (1,25 б.)*

Добриня зупинив коня. Перед ним як на долоні лежало (рідний) село! Скільки разів у (безсонний зимовий) ночі уявлялося воно йому, як рвалася до нього його душа.

В монастир не заїхав — поминув. Поспішав. (Накатаний) (санний) дорога через Ірпінь вивела його на Широкий Берег, а звідти — до (Рокитняний) озера, де на льоду, біля ополонки якась жінка прала хустя. Біля неї вешталася (невеличкий) хлоп'я у (кудлатий овечий) шапці, насунутій на самі очі. (В. Малик)

3. *Виписати виділене в тексті до завдання 2 речення, визначити належність слів до іменних частин мови, на прикладі одного слова (на вибір), з'ясувати своє визначення. (1,25 б.)*

4. *Поєднати кількісно-збірні числівники двоє — двадцятьоро, тридцятьоро (на вибір) з поданими іменниками, записати словосполучення. Обґрунтувати вибір іменників. Чи з усіма іменниками поєднуються названі числівники? (1,25 б.)*

Хата, будинок, приміщення, село місто, хутір, район, чоловік, брат, дядько, дядина, зовиця, невістка, родич, родина, діти, сани, граблі, кроленя, зайченя, котик, котенятко, светр, одяг (одежа).

Самостійна робота 8

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. **Подані іменники записати групами за вживанням у граматичному числі, обґрунтувати виконання. (1,25 б.)**

Проміння, промінь, вінця, долина, вогонь, цвіт, Карпати, щедрість, доля, поле, брат, братство, людина, людство, люди, кали, радість, радощі, жнива, мак, шати, ярина, соловей, рілля, повіки, око, вуста, про-лісок, кани, Канни.

2. *Поєднати прикметники з іменниками, поданими в дужках; слово сполучення записати групами за належністю прикметників до якісних, відносних чи присвійних; на прикладі одного прикметника (на вибір) з'ясувати поділ. (1,25 б.)*

Качиний (сім'я, хода, ніс), журавлиний (згряя, ніс, ключ), степовий (простір, місто, вітер), безсмертний (людина, справа), осінній (пора, квіти, дощ, настрої), пшеничний (лан, волосся, хліб), туманний (день, відповідь), кришталевий (ваза, совість), батьківський (піклування, заповіт, подвір'я), світовий (океан, співтовариство).

3. *Прочитати текст. Записуючи, позначити належність слів до іменних частин мови; на прикладі виділеного слова обґрунтувати виконання. (1,25 б.)*

З цієї веселої і теплої копиці раптом хтось почав мене за ковнір витягати на світ божий. Ось тепер усі почали дивитися на мене, ніби я з місяця звалився.(За М. Стельмахом)

4. *Поділити подані кількісні числівники на семантичні групи, обґрунтувати виділення кожної. Що об'єднує ці групи в одну частину мови? Кожний числівник поєднати з іменником. (1,25 б.)*

Десята, одна десята, десятеро, один, кількасот, одна друга, дві цілих п'ять десятих, п'ятнадцятеро, двісті дев'яносто два, кільканадцять, декілька, сімдесят, нуль цілих сім десятих, кількадесят, двадцятеро.

Самостійна робота 9

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. *Поділити іменники на групи за типами словозміни, обґрунтувати поділ. (1,25 б.)*

Сумління, вогонь, сутінки, масаж, доля, сушарня, товща, бавовняр, відвертість, театр, черговий, козеня, піцерія, чебуречна, душа, ціль, окріп, гроші, Овруч, іржа, вартовий, пам'ять, родич, зовиця, Ілля, Микола, Анатолій, майбутнє, кашне, кепі, Ясси, Ай-Петрі, ВАТ, кваша, коліща.

2. *Дописати закінчення прикметників, пояснити вживання його. (1,25 б.)*

Правильн... слід визнати усн... й писемн... мовлення, що відповідає граматичн..., лексичн..., стилістичн... і вимовн... нормам літератури... мови. Проте правильність мовлення ще не засвідчує справжнь... опанування мови. Іноді мовленню бракує творч... підходу, стилістичн... виразності. А мовленнєв... мистецтво досягається вміл... і доцільн... вживанням слів різн... стилів, різноманітн... синтаксичн... конструкцій, а також в усн... мовленні — багатством інтонацій. (За І. Вихованцем)

3. *Визначити, до яких іменних частин мови належать слова поданого речення, виконати морфологічний розбір виділеного слова. (1,25 б.)*

Він стояв на зупинці у довгім кафтані і під пахвою скрипку стареньку тримав, дув на руки і потім ховав їх в кишеню — видно, пальці замерзлі свої зігрівав (А.Валь).

4. *Скласти словосполучення, вживаючи як особові і як присвійні подані займенники, записати їх групами; пояснити виконання. Кожну групу доповнити іншими займенниками такої самої семантики. (1,25 б.) Його, її, їх.*

Самостійна робота 10

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. Подані аббревіатури поділити на дві групи — відмінювані й невідмінювані. Аргументувати свій поділ на прикладі однієї аббревіатури з кожної групи. Визначити тип словозміни відмінюваних аббревіатур. (1,25 б.)

АТС, філфак, медбрат, медуніверситет, універмаг, ВНЗ, УНІАН, профбюро, профком, культурорг, США, ФРН, учком, студрада, облдержадміністрація, Мін'юст, ЖЕК, Київметробуд, МАУП, телебачення, СТО, музінструмент.

2. Виписати якісні прикметники, утворити від кожного можливі форми ступенів порівняння; відзначити, чи від усіх якісних прикметників, наявних у реченні, утворюються ці форми. (1,25 б.)

Прекрасну урочисту ауру свята творили дивна природа, столітні дуби, посаджені в різний час знаковими особистостями української культури, екскурсія по музею, неперевершений снів срібноголосої уродженки цих країв народної артистки України Лідії Забілястої і взагалі присутність багатьох відомих митців. (Із газети)

3. Визначити, до яких іменних частин мови належать слова з поданого тексту. Виконати повний морфологічний розбір виділеного слова (1,25 б.)

Сумно, сумно серед неба сяє білолиций.
Понад Дніпром козак іде, може, з вечорниці.
Іде сумний, невеселий, ледве несуть ноги.
Може, дівчина не любить за те, що убогий?

(Т. Шевченко)

4. *Виписати займенники разом зі словами, з якими вони пов'язані. Поставити питання до займенника, назвати його розряд за значенням, граматичні ознаки, початкову форму. Назвати різні форми одного займенника та займенники, вжиті в значенні інших частин мови. (1,25 б.)*

Яка то була втіха вибратись на самісіньку маківку погребя, переможцем поглянути на своє засніжене село, що бавилось димами, всістись на спою самоката і — гайда! На весь дух аж донизу! З розгону вриваєшся в чийсь санчата і м'ячем вилітаєш на сніг. А ззаду ще і ще хтось найжджає на тебе, і вже росте отакенна купа, у якій усе регоче, верещить. (М. Стельмах)

Самостійна робота 11

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. *Дописати закінчення, вибрати іменники й поділити їх на групи, об'єднати спільним закінченням. Пояснити вживання його. (1,25 б.)*

Ось на кераміц... трипільц... зображене спрощене деревц... з трьома вершечк..., що стоїть на горбочк... чи на острівц... посеред мор... . А це — стилізоване дерев... з двоярусною крон... по три вершечк...-закруток... викарбуване на бойовій сокир...-молот... II тисячолітт... до н.е. з Київщин.... Стилізоване, завітчане не тутешніми квіт... дерев знаходимо і на амфор... і з Чортомлицького скіфського курган....

Таке ж пишне дерев... в'ється хитромудрим сплетінн... гілок, густо вкритими квіт..., і середньому ярус... знаменитої скіфської пекторал... і переходить на застібк... у стилізовані деревц....(С. Губерначук)

2. *Виписати прикметники, від яких не утворюються форми ступенів порівняння, об'єднати їх у групи за спільною ознакою. (1,25 б.)*

Лагідний, червоний, червонястий, погожий, рябий, спільний, прадавній, високий, височенький, страшенний, вузькуватий, довгий, преширокий, цілющий, світло-зелений, відомий, видатний, живий, живучий, авторитетний, вельмишановний, вороний.

3. *Визначити, до яких іменних частин мови належать слова з поданого тексту. На прикладі виділених слів з'ясувати своє виконання. (1,25 б.)*

Та їм обом здалося раптом, що ця хвилина тривала довго-довго, цілу вічність - така вона була несподівано тривожна й радісна, хвилююче-бентежна і щаслива (В. М.).

4. *Записати словосполучення (цифри — словами), розкриваючи дужки і вживаючи іменник у потрібній відмінковій формі, позначити в усіх словах наголос, пояснити вживання відмінкової форми іменника, наголошення її. (1,25 б.)*

4 (брат), 2 (жінка), 282 (журнал), 474 (студент), 255 (учень), 582 (кущ), 1659 (дерево), 1763 (вікно), півтори (доба), півтора (гривня), 4/5 (робочий день), півтора (рік), 3/4 (кілометр)/

Самостійна робота 12

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. *Побудувати словосполучення, вживаючи іменники як залежні слова в родовому, орудному й місцевому відмінках, позначити закінчення; вживати паралельні закінчення, якщо вони наявні. (1,25 б.)*

Сорочинці, дрова, ворота, гроші, чари, радощі, гуси, сіни, кури.

2. *Виписати якісні прикметники двома групами за здатністю утворювати форми ступенів порівняння. Від одних утворити можливі форми ступенів порівняння, щодо інших обґрунтувати неможливість утворити такі форми. (1,25 б.)*

Над Лосиним урочищем густою холодною пеленою завис туман. Кілька днів тому лютневі морози змінилися несподіваною відлигою, а з учорашнього вечора заповідник почало заливати все густішим молоком з міриадів дрібнесеньких, невидимих оком крапельок. Білі пасма снувалися поміж дерев, заповзали в тіснувату егерську сторожку, насичували холодною вологою одяг і повільно підточували товстелезний шар незайманого, сліпучо-білого в цій глушині снігу. (А. Гай)

3. *Визначити, до яких іменних частин мови належать слова з поданого тексту, виконати повний морфологічний розбір виділеного слова. (1,25 б.)*

Десь далеко, аж за сьомим морем, було одне царство. Там жив один цар, котрий мав трьох доньок. А дівчата були такі красні, що людському оку дивитися на них і не дивуватися — було неможливо. (Народна творчість)

4. *Визначити займенники і слова, що з ними поєднані за змістом. По ставити питання до займенника. Назвати розряд, до якого займенник належить, які граматичні ознаки має, з якою частиною мови співвідносний. Відповідь обґрунтувати. (1,25 б.)*

Ольга йшла повагом, гордовито піднісши свою красиву царствену голову в тому скіфському начільнику, що скидався на корону. З нього спускалась тонка прозоро-золотиста шаль; чорний наверхник, який був розшитий білими перлами, робив її поставу врочистою і стрункою. Білі широкі рукава сорочки були розшиті коштовним камінням. (Р. Іванченко)

Самостійна робота 13

Іменні частини мови

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. *Записати іменники, поряд із кожним — його початкову форму. Визначити рід, відміну (групу) іменника, відмінок поданої форми, позначити в ній закінчення, пояснити його. Чи в усіх іменниках можна назвати усе зазначене? Чому? (1,25 б.)*

У суцвітті, викладанню, у викладі, з викладачем, родинністю, на обличчі, тіні, морозу, гаєм, пісняреві, в radoщах, з радості, козенятку, кізці, окулярів, просторами, студентству, школяреві, набережна, велетень, статті, подорож, лото.

2. *Записати речення, підкреслити хвилястою лінією повні нестягнені та короткі форми прикметників, прямою — слова, з якими вони пов'язані. Виділити закінчення, визначити число, рід, відмінок прикметників. (1,25 б.)*

Ось день проминув, зник і вечір погожий. І дивляться любо небесні очі... 2. Народ наш, мов дитя сліпее, зроду, ніколи світа-сонця не видав. 3. Слово, моя ти єдина зброє, ми не повинні загинуть обоє! 4. Пролітав буйний вітер над морем, по безмірнім, широкім просторі... 5. Я знаю, так, се хворії примари, — не час мені вмирати, не пора. 6. Невже тобі заздро, богине, на вбогеє щастя моє? (Із те. Л. Укр.). 7. Він ладен з себе шкуру здерти, аби як-небудь виправити зло (Сим.). 8 Кому потрібен дар твій благородний? 9. Стоїть над нами Всесвіт в зоряній кольчuzі, і повен місяць сходить над нами, ніби щит (Кост.).

3. *Визначити належність слів із поданого тексту до іменних частин мови. На прикладі виділених слів обґрунтувати визначення. (1,25 б.)*

Я думала: «Весна для всіх настала, дарунки всім несе вона, ясна, для мене тільки дару не придбала, мене забула радісна весна» (Л. Укр.).

4. *Визначити числівники. Записати словами разом з іменниками, з якими вони пов'язані, поділяючи на групи за належністю до розрядів за значенням. Назвати групу числівника за будовою, морфологічні ознаки. Чи однакові вони в числівників обох розрядів? (1,25 б.)*

Спорудження нового укриття на 4-му блоці ЧАЕС розпочнеться на початку 2007 року. Воно розроблене для забезпечення герметичності реактора мінімум на 100 років. Аркове укриття буде мати висоту до 100 метрів і відстань між опорами до 250 метрів.

Завершити будівництво планується у 2008 році. На всі проекти вже витрачено близько 440 мільйонів євро. У травні 2005 року Україна отримала від учасників Асамблеї донорів Чорнобильського фонду «Укриття» близько 225 мільйонів доларів додаткових внесків. (Із газети)

Змістовий модуль III.

Самостійна робота 14

Дієслово. Значення і граматичні ознаки дієслова. Дієприкметник, дієприслівник – дієслівні форми

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. *Прочитайте вірш. Виберіть з нього дієслова і згрупуйте їх у три колонки за способами 1) дійсний; 2) умовний; 3) наказовий. (1,25 б.)*

*Мій чорний коню, бризками підків
громаддя скель розбий в дрібні шачини*

*мо, з прірви двері в білий світ відчиним,
де легіони гордих юнаків.*

*Тягар беру на себе з половини
в ім'я минувших і нових віків
поміж хрестів, як сорок сороків
розбий мару холодну домовини...*

*Мій вірний коню, вискочи хоч сам –
моє чоло, китайкою покрите,
і на дорогу підкує копита
і матері козацької сльоза
На груди пада, наче куля лита
(Володимир Підпалій)*

2. *Затишіть подані дієслова у дві колонки. (1,25 б.)*

Снитись, косити, квітчати, колихати, класти, випити, котити, зводити, згрузити, крутити, знати, всунути, сьорбати, садити, сказати, жити, одсидіти, вйокати.

Дієслова II-ої дієвідміни	Дієслова I-ої дієвідміни
---------------------------	--------------------------

Підкресліть 2-у від початку букву і прочитаєте назву міста, в якому народилася Леся Українка.

3. *Утворіть активні і пасивні дієприкметники від поданих дієслів. (1,25 б.)*

	Активні	Пасивні
травмувати		

обладнати		
зітхати		
розвивати		
посиніти		
умити		
змарніти		

4. Прочитайте речення. Знайдіть дієприслівникові звороти, выпишіть їх у тій же формі, що і в реченні. (1,25 б.)

1. На бульварі не було ані душі, тільки вона сама, і, злякавшись тієї дивної тиші, дівчина раптом зупинилася. ... 2. Повільно пішла, покручуючи листком, і дерева захиталися, як сколихнуті продувом декорації. ... І вона стріпонулася внутрішньо, лякаючись своєї незрозумілої дорослості. ... Вона змерзло пощупилася у своєму халамидному, убогому пальті і пішла порожньою дорогою, вже не озираючись.

Самостійна робота 15

Дієслово. Значення і граматичні ознаки дієслова. Дієприкметник, дієприслівник – дієслівні форми

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 5 б.

1. Прочитайте речення. Випишіть всі змінні й незмінні дієслівні форми (1,25 б.)

У гущавині, що заплела круті дніпровські схили, не вгаваючи, співають, заливаючись солодким щебетом, солов'ї, і пісні запізнілих молодих веслярів линуть знизу від ріки, котяться над Дніпровими плесами.

Особові форми	Дієприкметник	Інфінітив	Дієприслівник	Безособові форми

2. Знайдіть у реченні дієприкметниковий зворот, випишіть його (у тій же формі) разом з означуваним словом і позначте правильне твердження. (1,25 б.)

На краю села, на пласкому горбі, над схованою в очеретах та пожухлих осоках річечкою стояла стара розсадиста, перекрита свіжою соломою хата з новеньким дерев'яним півнем на димарі. (Ю. Мушкетик.)

- A. Дієприкметниковий зворот виділяється комою, якщо стоїть перед означуваним словом.
- B. Дієприкметниковий зворот виділяється комою, якщо стоїть після означуваного слова.
- C. Дієприкметниковий зворот не виділяється комою.

3. Від дієслів, що в дужках, утворіть дієприслівники. (1,25 б.)

Сторож, (нести) [несучи] снідання, стукнув дверима. (П. Мирний.) І, (кинутись) [кинувшись] од ватри стрімголов. Упав на степ бунтарських тіней кетяг. (М. Бажан.) Майже не (цілитись) [цілячись], він вистрелив у вартового... (В. Стельмах.)

4. Вставте пропущені літери *и* чи *і*. (1,25 б.)

Хтось сказав, що є три справи, починаюч[ ] які, ніколи не знаєш, чим вони закінчаться – любов, кар’єра і революція. (П. Загребельний.) Напівпрозорі жовтіюч[ ] та червоніюч[ ] кетяги солодко дрімали серед лапатоного листя. (М. Коцюбинський.) Здалека долинають завмираюч[ ] звуки музики. (І. Нечуй-Левицький.) В окопі спостережного пункту, тихо розмовляюч[ ], сиділи бійці. (О. Гончар.)

Самостійна робота 16-17

Дієслово. Значення і граматичні ознаки дієслова. Дієприкметник, дієприслівник – дієслівні форми

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 10 б.

1. *Запишіть словосполучення у дві колонки. (2,5 б.)*

Усвідомлювати правоту, спитати друга, сподіватися на дощ, зрізати дерево, лежати на піску, надписати листівку, звити гніздо, прибути до початку, перебувати в скруті, обрати тему; вшиватися до кімнати, вклякнути на місці, пекти хліб, володіти землею, здичавіти на самоті, озвучувати фільм.

З перехідними дієсловами	З неперехідними дієсловами
--------------------------	----------------------------

Підкресліть другу від початку букву у дієсловах і прочитаєте закінчення вислову французького просвітителя Ф.Вольтера: “Не буває великих...”

2. *Запишіть у дві колонки. (2,5 б.)*

Стривожений, загострений, охрімовий, стрункий, гострий, скривлений, м’який, скляний, діючий, спільний, оскаржений, опрацьований, засклений, старіючий, золотий, визолочений, особовий, старий, веселий, зменшений, сліпий, нездійснений, нездійснений.

Прикметники	Дієприкметники
-------------	----------------

Підкресліть другу від початку букву у виписаних словах і прочитаєте українське прислів'я.

3. З'єднайте, де потрібно, не з дієприслівниками. (2,5 б.)

Не волячи, не зчувшись, не задкуючи, не навидячи, не наважуючись, не стямившись, не здужаючи (хворіючи), не дзенькаючи, не продумавши, не славлячи (ганьблячи), не хтуючи, не зупиняючись, не дооцінюючи, не пробачаючи, не копаючи, не добачаючи.

У дієприслівниках, які пишуться з не окремо, підкресліть четверту від початку букву і прочитаєте справжнє прізвище Олександра Олеся.

4. Підкресліть дієслово з утвореним від нього дієприслівником. (2,5 б.)

<i>розв'язав</i>	в'язучи	<i>тренуються</i>	тренуючись
	розв'язавши		потренувавшись
<i>шукати</i>	відшукавши		
	шукаючи		

II. СЕМЕСТР

Змістовий модуль IV. Прислівник

Самостійна робота 1-10

Прислівник. Частиномовна характеристика прислівника

Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника.

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 50 б.

1. Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й смислове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати (5б.).

1. Як прийде велика вода, то змінить весь край. Уволю нап'ється дніпрової степ і зазеленіє (Гот.).
2. Повіруєм ще трохи в волю (Т. Ш.).

2. Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й смислове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).

1. Ти не дивись, що буде там, Чи забуття, чи зрада: Весна іде *назустріч* вам. Весна в сей час вам рада (Олесь).
2. Скільки зневаги витерпіла Веселика на своєму віку, та вижила надією *на зустріч* із сином.

3. Княжич сидів за столом, читав товсту книгу... Побачив матір, шанобливо звівся, пішов *назустріч*.

3. Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й смислове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).

1. Нема сім'ї, *немає* хати, Немає брата, ні сестри. Щоб незаплакані години, Не катуватися в тюрмі (Т. Ш.)
2. Ніхто *не має* більшої любові, Як той, хто душу поклада за друзів (Л. Українка).

4. Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й смислове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).

1. Святослав був на полі бою верхи на коні серед київських дружинників і кинув спис у *бік* ворога (Сл.).
2. Легенька хвиля ледве помітно човна зносить у *бік* (Довж.).

5. Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й смислове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).

1. На руську землю часто чинили набіги племена войовничих хозарів, спустошували і палили села й міста. І вирішив Святослав покласти цьому *край* (Сл.).
2. Хочу встать та глянути, бо знаю, що вона сидить кінець стола, *край* віконця (Н.-Л.).

6. *Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й смислове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).*

1. *Якби* сила та відвага. Поборов би долю (Гл.).
2. Оксана сиділа коло вікна, низько схиливши голову. О *як би* вона зраділа, почувши, що її любий Іван залишається дома назавжди (Соколовський).

7. *Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й смислове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).*

1. Народна пісня — *то ж* вона Усій землі окраса (М. Р.).
2. *Тож* як мудрості доходиш, — хочеться і жить, і жить (П. Т.).

8. *Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й смислове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).*

1. Надто мало конкретних документальних фактів про автора, *зате* не загубилося й не загинуло в далекій дорозі до наших днів саме «Слово Данила Заточника» (Сл.).

2. Вибачте мені *за те*, що я вам пишу коротенько (Т. Ш.).

9. Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й смислове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).

1. І долину, і криницю *На пам'ять* назвали Москалевою (Т. Ш.).

2. Він не пропустив жодної опери і знав *напам'ять* усі арії (Р. І.).

10. Прочитати, виписати виділені слова разом із тими, від яких вони залежать (де це можливо), поставити питання до залежних (відмінкове й смислове). Визначити, до якої частини мови належать виділені слова. Відповідь обґрунтувати. (5б.).

1. Лле господар не відчинив брами, *незважаючи* на погрози і підступні обіцянки (Хор.).

2. Жінки, *не зважаючи* на крик, бігли за колоною (Куч.).

Змістовий модуль – V

Самостійна робота 11-17

Сполучник. Загальна характеристика сполучника як частини мови

Частки. Проблема лінвістичного статусу частки

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 35 б.

1.Переписуючи текст, замість крапок вставити службові слова. Письмово обґрунтувати їх уживання.

Важко сьогодні точно визначити,... в тій Візантії... в котрійсь з інших країн уперше дізналися про слов'ян, про Русь,... достеменно відомо, що вже у п'ятому столітті Русь стала добре знаною і... ближніх до неї, і... віддалених держав.... не тільки ... походам та війнам руських князів, а й ... своїм широким торговим зв'язкам. її купці постійно бували і в Хозарії, і в Болгарії, і в Ірані, і... Кавказі, і... народів Середньої Азії. Частими гостями вже в ті далекі часи стають у руських містах і чужоземні купці. ... ще раніше тісними зв'язками поєдналася Русь ... далекими північними народами, яких слов'яни називали варягами. Багато варяг служило в княжих дружинах ... й просто жило на Русі. ... зі скандинавськими народами почалися ... не найраніші контакти русичів.(М. Слабошпицький)

2. Переписуючи текст, замість крапок вставити службові слова. Письмово обґрунтувати їх уживання.

Небагатьом запорожцям щастило зустрітися ... своєю старістю,... вони здебільшого гинули ... боях,... жоден рік ... минав без походів і битв. ... тільки ті поодинокі, кого обминула куля ... шабля, втративши на схилі літ силу і снагу, або йшли в монастир,... осідали на своїх хуторах, якщо вони в них були. Сірко мав хутір ... великою пасікою. ... він любив бджіл, любив доглядати й спостерігати за ними,... ніколи не мав змоги віддатися цій справі. І тільки ... постарівши, вибрався з Січі в своє село Грушівку, що ... Нікополя, зайнявся бджолами. (М.Слабошпицький)

3. Переписуючи текст, замість крапок вставити службові слова. Письмово обґрунтувати їх уживання.

... до нашого часу дійшли легенди ... перекази про волхвів.... така одна історія. Жив у древлянських краях волхв Доброгаст. Посварив його ... щось князь Ігор, чим

викликав великий гнів Доброгаста. ... сказав тоді Доброгаст,... небезпечно з ним це робити. А... доказ своїх слів викликав ... поєдинок три десятки Ігорових дружинників, проти яких пішов зовсім беззбройний. І ... блискавка спалахнула. Худий, здавалося, ... зовсім немічний Доброгаст порозкидав дружинників, кількох скалічив,... одного вбив. Зброєю йому служили руки й ноги.

... ще з давніх джерел відомо, що часто нападали кочівники на капища, де стояли кам'яні статуї богів, яким русичі постійно приносили щедрі дари. Нападники знали: там їх чекає добра нажива. Стерегли капища беззбройні волхви. Вони вступали в поєдинок з ворогом і часто перемагали,... нерівність сил.(М. Слабошпицький)

4. Перепишучи текст, замість крапок вставити службові слова. Письмово обґрунтувати їх уживання.

Державна мова —... закріплена традицією... законодавством мова, вживання якої обов'язкове... органах державного управління ... діловодства, громадських органах ... організаціях, ... підприємствах, ... державних закладах освіти, науки, культури. Державною мовою ... Україні є українська мова.

... реалізації ст. 10 Конституції України 1997 року утворено Раду... питань мовної політики ... Президентіві України й департамент ... здійснення мовної політики. Постановою Кабінету Міністрів України цього ... року затверджено «Комплексні заходи... всебічного розвитку і функціонування української мови».

Процес удержавлення української мови ... до сьогодні йде... надто повільно. (З енциклопедії)

5. Перепишучи текст, замість крапок вставити службові слова. Письмово обґрунтувати їх уживання.

Легко, ... лебеді, плывуть ... морю руські лодії. На одній ... них ... щогли — тонесенька жіноча, ще майже дівоча постать, яку так незвично бачити ... кремезних, обвішаних зброєю чоловіків з обвітреними обличчями. Це — Анна, донька князя Всеволода, онука Ярослава Мудрого. Батько поклав на неї важливу місію — бути найголовнішою особою в посольстві столярного Києва до візантійського імператора. Можна було ..., як здебільшого ведеться ... таких випадків, настановити на чолі посольства когось... серйозних бородатих мужів — воеводу ... боярина, однак ... відомо, ... є ще в Києві ... усіх славних мужів така ... мудра та вчена голова.(М. Слабошпицький)

Самостійна робота 18-19

Проблема статусу вигуків.

Максимальна кількість балів за виконання роботи - 10 б.

1. Прочитайте речення. Знайдіть вигуки і вкажіть їхній розряд за значенням: емоційний, спонукальний, формула спілкування, звуконаслідувальне слово. (5б.)

1. От тобі на! А хіба ж ти не бачиш, звідки сей вітер віє? (Я. Куліш). 2. Десь далеко, ніби на могилках, коло тих чорних куп, бреше на місяць лисиця: т'яв-т'яв, т'яв-у-у!.. 3. Удари за ударами — чітко, вправно: гуп-гуп-гуп (3 те. Г. Косинки). 4. Ох, але як уже важко йти (Г. Хоткевич). 5. Івась хлипав, утираючи кулачком очі. — Цить, цить! — казав дід. 6. Там, серед одного двору, стояла молодиця і голосно викрикувала на всю околицю: тю-тю, курочки, тю-тю-тю! 7. — Прощайте ж! — Ідіть здорові... (3 те. Панаса Мирного). 8. В лузі чути гомін, хтось мантачить косу — вжіть, вжіть, вжіть (Григор Тютюнник). 9. Гей, степи-поля, розкіш моя! (М. Коцюбинський). 10. Ні, не прощай, моя Маріє, а до побачення, мій друг (В. Сосюра)

2. Прочитайте текст. Знайдіть вигуки й поясніть їхню смислову роль. (5б.)

— Не хочу чекати, не хочу слухати! — чулося від хати. — Йди геть під три вітри, звідки прийшов!

Заскрипіли й грюкнули двері. Козак постояв, почухав потилицю, витяг з кишені кисета з тютюном і почав набивати люльку, лагідно й роздумливо посміхаючись собі в уси. “Гарне дівча, не взяв би його кат, — думав козак, не рухаючись з місця, — далєбі, гарне... І те гарно навіть, що сміливо одшила мене та ще й висповідала. Ех, за таку не сором і коня, й шаблю, й навіть січову волю проміняти, пошившись ізнов у посполиті. Хм... Коси золоті, як достигла пшениця, а брови темні та дугасті... А очі великі-великі, сині, як небо... Гнучка, як тополя, хоч і повна, як рожа... Бррр... аж мороз поза шкурою!.. Стара якогось Павла згадала... Хм... то в неї єсть Павло... Це гірше... А проте, мабуть, міщух якийсь дзюндзюристий: на один ніготь поклав, другим розчавив... Такі не страшні...” Було тихо-тихо та гарно. Погасли останні, де-не-де позасвідчувані світла по хатах. Гавкне десь на кутку пізній собака та й замовкне відразу, нізвідкіля не чуючи підмоги. Поблизу, в білих від цвіту вишнях, тьохнув несміливо соловейко (С. Черкасенко).

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

Екзамен з дисципліни «Сучасна українська літературна мова» (морфологія) проходить в усній формі й складається з трьох питань:

- ✓ 1, 2 — теоретичного характеру;
- ✓ 3 — виконати синтаксичний розбір простого речення та морфологічний аналіз слів, підкреслених у цьому реченні. Синтаксичний аналіз простого речення передбачає загальну характеристику речення і визначення його структурних компонентів та семантичних особливостей. Виконання морфологічного аналізу вимагає глибокого знання семантики, морфологічних ознак, словозміни та синтаксичної ролі повнозначних частин мови, вміння розрізняти службові слова за їх функціями, структурними особливостями, походженням і вживанням у тексті.

1. Об'єкт і предмет морфології. Частини мови і принципи їх класифікації.
2. Типи відмінювання числівників.
3. Система частин мови за В.Виноградовим.
4. Відмінювання займенників.
5. Проблема поділу слів на частини мови в сучасному мовознавстві.
6. Вищий ступінь порівняння прикметників.
7. Загальна характеристика іменника як частини мови.
8. Найвищий ступінь порівняння прикметників.
9. Лексико-граматичні розряди іменників.
10. Типи відмінювання числівників.
11. Іменники конкретні і абстрактні.
12. Розряди займенників за значенням. Класифікація займенників за функцією.
13. Іменники загальні і власні; предметні і речовинні.
14. Класифікація займенників за співвідношенням з іншими частинами мови.
15. Іменники збірні і одиничні. Категорія істот і неістот.

16. Семантична основа числівника. Морфологічні ознаки і синтаксичні властивості числівника.
17. Категорія роду. Засоби вираження категорії роду.
18. Вищий ступінь порівняння прикметників.
19. Семантико-граматичне число іменника.
20. Найвищий ступінь порівняння прикметників.
21. Категорія відмінка іменників. Система відмінків іменника.
22. Морфологічні ознаки та синтаксичні властивості прикметника.
23. Поділ іменників на відміни та групи.
24. Лексико-граматичні розряди прикметників.
25. Невідмінювані іменники.
26. Загальна характеристика дієслова як частини мови.
27. Парадигма іменників I відміни.
28. Морфологічні категорії дієслова та синтаксичні властивості.
29. Парадигма іменників II відміни.
30. Категорія виду дієслів.
31. Парадигма іменників III відміни.
32. Категорія часу дієслів.
33. Парадигма іменників IV відміни.
34. Дієприкметник як дієслівна форма.
35. Прикметник. Загальна характеристика. Морфологічні ознаки.
36. Активні і пасивні дієприкметники.
37. Лексико-граматичні розряди прикметників.
38. Відмінювання займенників.
39. Відносні та присвійні прикметники.
40. Структурні класи дієслів.
41. Відносні та присвійні прикметники.

42. Категорія виду дієслів.
43. Ступені якості прикметників. Форми суб'єктивної оцінки.
44. Майбутній та минулий час дієслів.
45. Семантична основа числівника.
46. Відмінювання прикметників. Тверда і м'яка групи прикметників.
47. Морфологічні ознаки і синтаксичні властивості числівника.
48. Відносно-якісні прикметники.
49. Розряди числівників за значенням.
50. Присвійно-відносні та присвійно-якісні прикметники.

ХІІ . РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. **Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М.** Граматика української мови. Морфологія: Підручник. — К.: Либідь, 1993. — 336 с.
2. **Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Грищенко А. П.** Граматика української мови. — К., 1982.
3. **Вихованець І. Р.** Таїна слова. — К: Рад. шк., 1990.— 284 с.
4. **Вихованець І. Р.** Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; за ред. І. Вихованця. — К.: Унів. Вид-во «Пульсари», 2004. — 400 с.
5. **Вихованець І. Р.** Частина мови в семантико-граматичному аспекті. — Київ: Наукова думка, 1988. — 256 с.
6. **Волох О. Т.** Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис/ О. Т. Волох, М. Т. Чемерисов, Є. І. Чернов. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Вища шк. Головне вид-во, 1989. — 334 с.
7. **Горпинич В. О.** Морфологія української мови: підр. для студ. вищ. навч. заклад. / В. О. Горпинич. — К. : ВЦ «Академія», 2004. — 336 с.

8. **Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М.** Курс сучасної української мови. Частина I. К.: «Радянська школа», 1965. — 286 с.
9. **Загнітко А. П.** Теоретична граматики української мови: Морфологія: Монографія. — Донецьк, 1996.
10. **Караман С. О.** Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. С. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. — К.: Літера ЛДТ, 2011. — 560 с.
11. **Кучеренко І. К.** Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія. — Вид. 2-е, уточн. і доп. — Вінниця: Поділля-2000, 2003.
12. **Леонова М. В.** Сучасна українська мова: морфологія: Навчальний посібник. — К.: Головне видавництво видавничого об'єднання «Вища школа», 1983. — 265 с.
13. **Мойсієнко А. К., Плющ М. Я.** Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник. — К.: Знання, 2010. — 374 с.
14. **Москаленко Н. А., Фащенко М. М., Смагленко Ф. Н.** Українська сучасна літературна мова: Лексичний, фонетичний і граматичний аналіз. — Київ-Одеса, 1980.
15. **Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребницький Г.М.** Граматика української мови. Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2007. — 544 с.
16. **Пентилюк М. І., Іващенко О. В.** Українська мова: Підручник-комплекс / М. І. Пентилюк, О. В. Іващенко. — К.: Ленвіт, 2001. — 352 с.
17. **Плющ М. Я.** Граматика української мови: У 2 ч. Ч. 1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: Підручник. — К.: Вища шк., 2005. — 286 с.
18. **Плющ М. Я., Бевзенко С. П., Грипас Н. Я.** Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.. — К.: Вища шк., 2003. — 430 с.
19. **Пономарів О. Д.** Сучасна українська мова: Підручник. — К.: Либідь, 2001. — 400 с.
20. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / За заг. ред. **І. К. Білодіда.** — К.: Наукова думка, 1969.

Додаткова

1. **Ганич Д. І.** Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. — К. : Вища школа, 1985. — 360 с.
2. **Гнатюк Г. М.** Дієприкметник у сучасній українській літературній мові. — К.: Наукова думка, 1982. — 248 с.
3. **Грищенко А. П.** Прикметник в українській мові. — К.: Наукова думка, 1978. — 207 с.
4. **Загнітко А. П.** Морфологічні категорії іменника в синтагматиці і парадигматиці. — К.: НМК ВО, 1989. — 63 с.
5. **Загнітко А. П.** Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія. — Вид. 2-ге випр. і доп. — Донецьк: ДонНУ, 2007. — 219 с.
6. **Загнітко А. П.** Структура та ієрархія валентних значень дієслова. — К.: НМК ВО, 1990. — 64 с.
7. **Загнітко А. П.** Дієслівні категорії в синтагматиці і парадигматиці. — К.: НМК ВО, 1990. — 132 с.
8. **Загнітко А. П.** Система і структура морфологічних категорій сучасної української мови (проблеми теорії). — К.: Інститут системних досліджень освіти, 1993. — 343 с.
9. **Кучеренко І. К.** Категорія відмінка в сучасній українській мові. — Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1961. — 52 с.
10. **Українська мова: Енциклопедія** / редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. — [2-ге вид.]. — К. : Вид-во «Укр. енцикл-я» ім. М. П. Бажана, 2004. — 824 с.
11. **Український правопис:** / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. — К.: Наук. думка, 2012. — 288 с.
12. **Шкуратяна, Н. Г.** Сучасна українська літературна мова: Модульний курс [Текст] : навч. посіб. для студ. нефілол. спец. вищ. навч. закл. / Н. Г. Шкуратяна, С. В. Шевчук. — К. : Вища школа, 2007. — 823 с.
13. **Юшук І. П.** Українська мова. — К.: Либідь, 2004. — 640 с.
14. **Юшук І. П.** Українська мова. Вправи: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2009. — 368 с.

15. **Ющук І. П.** Практикум з правопису української мови. – К.: Освіта, 2000. — 254 с.
16. **Ющук І. П.** Практичний довідник з української мови. — К.: «Рідна мова», 1998. — 223 с.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Сучасна українська літературна мова». Морфологія

Разом: лекції (14 годин – V семестр; 14 годин – VI семестр), **практичні заняття** (14 годин – V семестр; 14 годин – VI семестр), **лабораторні заняття** (8 годин – V семестр; 8 годин – VI семестр), **самостійна робота:** (32 годин – V семестр; 32 годин – VI семестр), **модульний контроль** (по 4 годин в кожному семестрі), **вид контролю** (V семестр – екзамен; VI семестр – залік).

V семестр

Модулі	Змістовий модуль I.			Змістовий модуль II.	Змістовий модуль III.
Назва модуля	МОРФОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ			ЧИСЛІВНИК. ЗАЙМЕННИК.	ДІЄСЛОВО. ДІЄПРИСЛІВНИК. ДІЄПРИКМЕТНИК.
Кількість балів	113 балів			110 балів	100 балів
Загальна кількість балів	113+110+100+30 (ІНДЗ)+30 (контрольний тест)= 383				
Коефіцієнт розрахунку рейтингових балів	383/60=6,38				
Лекції	1	2	3	4	5
Теми лекцій	Морфологія Предмет морфології. Граматичне значення слова та його структура	Загальна характеристика іменника як частини мови. Особливості відмінювання іменників	Загальна характеристика прикметника як частини мови	Числівник. Семантична основа числівника Загальна характеристика займенника як частини мови	Дієслово. Значення і граматичні ознаки дієслова. Дієприкметник, дієприслівник – дієслівні форми
Експрес-контроль (навчальний)	(10 балів)			(10 балів)	(10 балів)

тест)						
Теми практичних занять	<i>Граматики. Поняття про граматику. Морфологія як розділ (10+1 бал)</i>	<i>Загальна характеристика іменника як частини мови. Лексико-семантичні розряди (10+1 бал)</i>	<i>Загальна характеристика прикметника як частини мови (10+1 бал)</i>	<i>Числівник. Загальна характеристика (10+1 бал)</i>	<i>Загальна характеристика займенника як частини мови (10+1 бал)</i>	<i>Дієслово. Форми дієслова (10+1 бал)</i>
Теми лабораторних занять	<i>Загальна характеристика іменника як частини мови. Особливості відмінювання іменників (10+1 бал)</i>	<i>Загальна характеристика прикметника як частини мови (10+1 бал)</i>		<i>Числівник. Семантична основа числівника. Загальна характеристика займенника як частини мови (10+1 бал)</i>		<i>Дієслово. Значення і граматичні ознаки дієслова. Дієприкметник, дієприслівник – дієслівні форми (10+1 бал)</i>
Самостійна робота	<i>Іменні частини мови (65 балів) Таблиця 6.1</i>					<i>Дієслово. Значення і граматичні ознаки дієслова. Дієприкметник, дієприслівник – дієслівні форми (20 балів) Таблиця 6.1</i>
Тест до самостійних робіт	<i>(10 балів)</i>			<i>(10 балів)</i>		<i>(10 балів)</i>
ІНДЗ	<i>(30 балів)</i>					
Види поточного контролю	<i>Модульна контрольна робота I.</i>					<i>Модульна контрольна робота I.</i>
Контрольний тест	<i>(30 балів)</i>					

Підсумковий контроль	<i>Екзамен (40 балів)</i>
-----------------------------	---------------------------

VI семестр

Модулі	<i>Змістовий модуль IV.</i>		<i>Змістовий модуль V.</i>		
Назва модуля	<i>ПРИСЛІВНИК. СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ</i>		<i>СПОЛУЧНИК. ЧАСТКА. ВИГУК. МОДАЛЬНІ СЛОВА МОДАЛЬНИК, СТАНІВНИК</i>		
Кількість балів	<i>155 бал</i>		<i>156 балів</i>		
Загальна кількість балів	<i>155+156+30 (ІНДЗ)+ 30(контрольний тест)=373</i>				
Лекції	<i>1-2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6-7</i>
Теми лекцій	<i>Прислівник. Частиномовна характеристика прислівника (20+2 бал)</i>	<i>Загальна характеристика службових частин мови. Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника (10+1 бал)</i>	<i>Сполучник. Загальна характеристика сполучника як частини мови (10+1 бал)</i>	<i>Частки. Проблема лінгвістичного статусу часток (10+1 бал)</i>	<i>Проблема статусу вигуків. Модальні слова (модальник), станівник (20+2 бал)</i>
Експрес-контроль (навчальний тест)	<i>(10 балів)</i>		<i>(10 балів)</i>		
Теми практичних занять	<i>Прислівник. Частиномовна характеристика прислівника</i>	<i>Загальне поняття про прийменник як частину мови</i>	<i>Сполучник. Загальна характеристика сполучника як частини мови</i>	<i>Частки. Проблема лінгвістичного статусу часток</i>	<i>Вигук. Проблема статусу вигуків. Модальник. Станівник</i>
Теми лабораторних занять	<i>Прислівник. Частиномовна характеристика прислівника</i>	<i>Загальна характеристика службових частин мови. Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника Сполучник. Загальна характеристика сполучника як частини мови</i>		<i>Частки. Проблема лінгвістичного статусу частки. Проблема статусу вигуків. Модальні слова (модальник),</i>	

	<i>(10+1 бал)</i>	<i>(20+2 бал)</i>	<i>станівник (10+1 бал)</i>
Самостійна робота	<i>Прислівник. Частиномовна характеристика прислівника Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника (50 балів) Таблиця 6.1</i>		<i>Сполучник. Загальна характеристика сполучника як частини мови Частки. Проблема лінвістичного</i>